

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Venealan koulutusohjelma

Juha Lehto

VENEALAN JÄLLEENMYYNTIPALVELUIDEN YMPÄRISTÖTILANNEKARTOITUS

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Veneala

Venealan jälleenmyyntipalvelujen ympäristötilannekartoitus

Opinnäytetyö 66 sivua +6 liitesivua

Työn ohjaaja Tapio Pilhjerta

Toimeksiantaja Kymi Technology

Marraskuu 2011 ympäristökysymykset, ympäristökartoitus, ympäristöjärjestelmät, ympäristökoulutus, ympäristövaikutukset, veneet, veneily

Ympäristöasiat ovat nykypäivänä yhä suuremman huomion kohteena. Muutokset ympäristössä ovat saaneet ihmiset vaatimaan yrityksiltä yhä parempaa vastuun kantamista. Ympäristölle ystävällisenä pidetty veneilyalakaan ei pysty enää välttymään panostuksilta ympäristöasioihin.

Opinnäytetyössä kartoitetaan, miten ympäristöasiat huomioidaan venealan jälleenmyyntipalvelujen toimijoiden joukossa. Työssä selvitetään mitä panostuksia yritykset ovat tehneet ympäristöasioidensa hoitamiseksi. Työ antaa myös yleistyksiä eri taustaryhmien osalta ympäristöasioissa. Työssä kartoitettiin myös alakohtaisen ulkopuolisen ympäristökoulutuksen tarve.

Opinnäytetyön toteutuksen pohjana oli tutustuminen ympäristöalan kirjallisuuteen. Yritysten toiminnan kannalta valittujen ympäristöasioiden pohjalta rakennettiin kysymyslomake. Se lähetettiin kaikille Finnboatin jäsenrekisteristä löytyville jälleenmyyntipalveluissa toimiville yrityksille. Työssä käytetään kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Vastauksia käsiteltiin tilastollisesti, ja tulosten pohjalta laadittiin yleistyksiä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Boat Manufacturing

JUHA LEHTO

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

November 2011

Environmental Survey of After-sales in Boat industry

66 pages + 6 pages of appendices

Tapio Pilhjerta, Lecturer

Kymi Technology

environmental questions, environmental surveying, environmental system, environmental training, environmental effects, boats, boating

Environmental matters get more and more attention nowadays. Changes in the environment have made people claim higher responsibility for the environment from companies. Even boat industry, which generally has been considered an environmentally friendly business, can no longer avoid investing in environmental matters.

This thesis surveys how much attention is given to environmental matters among the after-sales services in the boat industry. The thesis researches what kind of investments companies have made to improve their environmental matters. This thesis also makes generalizations of environmental matters regarding different background groups. The thesis also surveyed the need of field-specific external environmental training.

Literature about environment served as a basis for the thesis. A questionnaire was formed based on the environmental matters relating to the activity of the companies. The questionnaire was sent to all the companies found in the membership register of Finnboat. A qualitative research method was used in the thesis. Answers were handled in a statistical way and generalizations were made of the statistics.

Sisältö

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 Johdanto	7
2 Ympäristökäsitteet	8
2.1.1 Ympäristöasioiden perustoimet, riskikartoitus	8
2.1.2 Ympäristökatselmus	9
2.2 Ympäristöasioiden hallinta	10
2.2.1 Ympäristöpolitiikka	10
2.2.2 Ympäristöstrategia	11
2.2.3 Ympäristötavoitteet	12
2.3 Ympäristöviestintä	12
2.3.1 Ympäristöraportointi	12
2.3.2 Ympäristöasioista tiedottaminen	14
2.3.3 Dokumentointi	14
2.4 Ympäristöjärjestelmät	15
2.4.1 Hallintajärjestelmät	16
2.4.2 GRI	16
2.4.3 Ympäristöohjelmat	18
2.4.4 Ympäristöasioiden mittaaminen	19
2.4.5 Auditointi	19
2.5 Ympäristöasiat ja talous	21
2.5.1 Ympäristötilinpäätös	21
2.5.2 Ekotase	21
2.5.3 Taloudellisuus	21
2.5.4 Ympäristömenot	22
2.5.5 Kilpailukyky	23
2.6 Toimintaa ohjaavat tekijät	24
2.6.1 Lait	24
2.6.2 Ympäristökysymys	24
2.6.3 Kestävä kehitys	25
2.6.4 Elinkaari	26

2.6.5 Ympäristövastuu	26
2.6.6 Ympäristöjohtaminen.....	28
2.6.7 Ympäristötietoisuus	30
3 Tutkimusmenetelmät.....	30
3.1 Tutkimusote.....	31
3.1.1 Määrällinen tutkimus.....	31
3.1.2 Laadullinen tutkimus.....	31
3.2 Tutkimusväline.....	32
3.2.1 Kyselylomake	32
3.2.2 Saatekirje	32
3.2.3 Avoimet kysymykset.....	33
3.2.4 Suljetut kysymykset.....	33
3.2.5 Sekamuotoiset kysymykset.....	34
3.2.6 Otos.....	34
4 Tutkimus.....	35
4.1 Valittu menetelmä	35
4.2 Kyselylomake.....	35
4.2.1 Vastaajien taustatiedot.....	36
4.2.2 Kysytyt taustat	36
4.3 Otanta	37
5 Tutkimustulokset.....	38
5.1 Taustaryhmät	38
5.1.1 Sukupuoli.....	38
5.1.2 Ikäryhmä.....	38
5.1.3 Koulutus.....	39
5.1.4 Sijainti	39
5.1.5 Sijainti kunnan koko.....	39
5.1.6 Henkilöstön määrä.....	40
5.1.7 Harjoitettu toiminta.....	40
5.1.8 Toimiiko yritys pelkällä venealalla	41
5.1.9 Kuuluuko yritys ketjuun	41
5.2 Tutkimustulokset, yleisesti	41
5.2.1 Ympäristötilannekartoitus	41
5.2.2 Yrityksen kannalta tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja vaikutukset	43

5.2.3 Ympäristöraportit.....	44
5.2.4 Tavoitteet ja päämäärät ympäristöasioissa	45
5.3 Ympäristöjärjestelmät	47
5.3.1 Ympäristöjärjestelmien käyttö	47
5.3.2 Ympäristöjärjestelmien käyttöikä	48
5.3.3 Ympäristöjärjestelmien tunnettuus	49
5.3.4 Ulkopuolinen auditoija	50
5.4 Yrityksen toiminta	51
5.4.1 Ympäristötilinpäätös	51
5.4.2 Ekologisuuden vaikutus kilpailukykyyn.....	51
5.4.3 Kemikaali-, ympäristö-, jäte- ja ympäristönsuojelulakien tuntemus	53
5.4.4 Kestävän kehityksen periaatteiden tuntemus.....	54
5.4.5 Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toimiminen.....	55
5.4.6 Ympäristövastuullisuus	57
5.4.7 Alan ympäristövastuullisuus	58
5.5 Koulutus.....	59
5.5.1 Henkilöstön koulutus ympäristöasioissa.....	59
5.5.2 Ulkopuolisen koulutuksen tarve.....	60
5.6 Kokonaisuus yksittäisistä vastauksista	61
5.7 Koulutuksen tarve	62
6 Yhteenveto.....	63
Lähteet:.....	65
Liite 1 TAUSTARYHMÄTAULUKKO.....	67
Liite 2 SAATEKIRJE	68
Liite 3 KYSYMYSLOMAKE	69

1 Johdanto

Ympäristöasiat ovat nousseet nykypäivänä suuren huomion kohteeksi. Ne tulevat näkyviin nykyään monessa eri yhteydessä, ja niihin kiinnitetään huomiota yhä enemmän alasta riippumatta. Luontoa säästävään elämäntapaan voidaan vaikuttaa jokapäiväisillä valinnoilla. Yrityksien sidosryhmät odottavat yrityksen kantavan yhä paremmin oman vastuunsa ympäristöasioissa. Ympäristöheräämisen taustalla on huoli maapallomme tilasta. Lisääntyneet uutiset luonnonkatastrofeista, kuten myrskytuulista, tsunameista ja jäätiköiden sulamisesta, ovat herättäneet ihmiset vaatimaan parannusta. Yrityksiä pyritään ohjailemaan lakien ja määräysten avulla, mutta ekologisuuteen vapaaehtoisesti panostamalla yritykset saavuttavat nykypäivänä kilpailuetua sidosryhmiensä silmissä.

Veneala on suhteellisen uusi, suuri markkina-alue. Veneilyä on harrastettu kautta aikojen, mutta nykypäivän huviveneily on tuore ilmiö. Venemarkkinoiden kasvun myötä uusia venealan toimijoita on tullut yrityskenttään paljon. Monet venealan asiakaspalvelussa toimivista yrityksistä ovatkin melko nuoria ja usein myös pieniä, alle viiden hengen yrityksiä. Venealan yritys joutuu tekemisiin monien ympäristölle haitallisten aineiden kanssa: lasikuituveneiden korjauksessa käytetään haitallisia kemikaaleja, lakat, maalit, akut ja erilaiset öljyt ovat osa jokapäiväistä toimintaa. Näiden asianmukaisesta säilytyksestä ja jätteenä käsittelystä tulisi joka yrityksessä kantaa huolta.

Idea opinnäytetyöhön lähti juuri epäkohdasta tässä asiassa. Ympäristöasiat ovat ylipäätään kiinnostaneet aina minua. Olen elämäni aikana ollut aina jottenkin yhteydessä luontoon, ja huoli sen kestävydestä tuleville sukupolville on saanut kiinnittämään huomiota ympäristöasioihin. Omien kokemusteni myötä sain huomata, että asiat eivät ole yrityksissä aivan kohdallaan tällä saralla. Johtuuko se tiedon puutteesta vai välinpitämättömyydestä, sen halusin selvittää. Ennen tutkimusta sain kuvan, että sanotaan kyllä välitettävän ympäristöasioista. Todellisuudessa käytännössä toteutus ei ollut samalla tasolla. Yritys yleensä täytti lain vaatimukset pääosin, mutta samalla teki muuten ym-

päristön kannalta haitallisia ratkaisuja. Koko asian erikoisin puoli oli, että toimimalla näin yritykselle todennäköisesti aiheutui enemmän kustannuksia kuin ympäristön kannalta myönteisesti toimimalla olisi tullut. Omat kokemukseni rajoittuvat tarkemmin vain muutamiin yrityksiin, ja halusin saada kokonaiskuvan, toimiiko koko ala samoin.

Venealan teollisuudella on paljon suuremmat ympäristövaikutukset, kuin jälleenmyynnillä tai huollolla. Halusin kuitenkin keskittyä juuri asiakkaiden kanssa tekemisissä oleviin yrityksiin. Lisäksi teollisuuden osalta vastaava tutkimus on jo aiemmin tehty.

Tavoitteenani oli selvittää, mitä ympäristöasiat nykypäivänä pitävät kaiken kaikkiaan sisällään. Ympäristöasioita käsittelevään kirjallisuuteen tutustumalla löysin yrityksentoiminnan kannalta merkittävät ympäristöasiat, joihin tutkimuksessa paneudun. Tutkimusongelmani olivat venealan ympäristökartoitus jälleenmyynnin ja huollon tasolla sekä koulutustarpeen selvitys. Samalla pyrin selvittämään, miten yrityksen eri taustatekijät vaikuttavat sen ympäristöasioihin.

2 Ympäristökäsitteet

Ympäristöasioiden huomion lisääntymisen myötä, on syntynyt erilaisia käsitteitä. Osa käsitteistä on jo yleistynyt ihmisten tietoon, osa käsitteistä on vielä hyvin tuntemattomia. Seuraavassa käsittelen työhöni liittyviä ympäristökäsitteitä.

2.1.1 Ympäristöasioiden perustoimet, riskikartoitus

Ympäristöriski voi tapahtua äkillisesti katastrofin muodossa tai muodostua pitkän ajan kuluessa. Yrityksen tulee määrittää käyttämänsä kemikaali ja öljymäärät, jotta saadaan käsitys niiden varastoinnin mittakaavasta ja tavasta. Kaikista kemikaaleista tulee olla tallessa käyttöturvatiedote, josta voidaan tarkastaa niiden vaarallisuus. Lisätietoa kemikaalista tulisi saada myyjältä, jonka tulisi tietää myymänsä kemikaalin ominaisuudet. Ellei myyjältä tietoa saa, sitä

löytyy ainakin viranomaisilta. Erityisen tärkeää on tietää, miten kutakin kemikaalia käsitellään jätteenä. Kun kemikaalikartoitus on tehty, tulee yrityksessä selvittää, miten se toimii poikkeustilanteissa ja riskien tunnistamiseksi. Riskien tarkastamiseen kootaan 3-4 hengen ryhmä, jonka tulee tuntea hyvin sekä yritys, että ympäristöasioita. Ryhmään tulisi kuulua myös ulkopuolinen asiantuntija. Ympäristöriskien arvioinnin jälkeen, tarkastellaan arvioinnin tuloksia. Etsitään syyt, jotka riskeihin johtavat ja mitä niistä seuraa. Riskeille voidaan määrittellä riskiluku, jolla arvioidaan riskin todennäköisyys ja vaikutus. (Lumijärvi & Kela 2000, 13-14.)

Riskikartoituksen kolme keskeistä kysymystä ovat:

1. *Mikä voi mennä vikaan?*
2. *Kuinka haitallisia seuraukset ovat?*
3. *Mitä asialle voidaan/kannattaa tehdä? (Lumijärvi & Kela 2000, 14.)*

2.1.2 Ympäristökatselmus

Ympäristökatselmuksessa selvitetään yrityksen ympäristöasioiden hoitamisen nykytila; sitä voidaan parantaa ja suunnitella vasta sitten, kun nykytila on selvitetty. Katselmukset tulee tehdä sekä sisäisestä, että ulkoisesta näkökulmasta. Sisäisiin ympäristöasioihin kuuluvat toimintojen ja tuotteiden ympäristönäkökohdat ja -vaikutukset sekä myös mahdolliset poikkeustilanteet kuten ympäristökatastrofit. Ulkoisiin ympäristöasioihin taas kuuluvat ulkoisten tahojen asettamat vaatimukset ja puitteet, kuten lainsäädäntö, määräykset, sopimukset, asiakkaat ja muut ulkoiset tahot. Yrityksen on selvitettävä, miten ympäristöasiat toimivat sillä hetkellä, kuten jätehuolto, energian kulutuksen seuranta, materiaalihallinta, laatu järjestelmä ja suojelusuunnitelma. Katselmuksen tavoite on selvittää toiminnan merkittävimmät ympäristönäkökohdat, sen tulee olla esimerkiksi säännöllisesti vuosittain tapahtuva toimi. (Lumijärvi & Kela 2000, 9.)

Ympäristökatselmuksessa tulee määrittellä yrityksen materiaalivirrat, tämän perusteella voidaan minimoida ympäristöön kohdistuvat vaikutukset ja näin

säästää kustannuksissa. Katselmuksella on myös tarkoitus saada kaikki yrityksessä työskentelevät henkilöt toimimaan asian hyväksi sekä varmistaa asialle johdon tuki. Kun katselmus tehdään kokonaisvaltaisesti, tulee huomioida myös yrityksen ympäristöjohtamisen toimivuus. Katselmuksessa tulee selvittää ympäristölait ja säädökset, jotka vaikuttavat toimintaan. Siinä myös arvioidaan henkilöstön valmiudet, sitoutuminen ja tiedonkulku organisaatiossa. Katselmuksen jälkeen tulee arvioida nykyisen toiminnan ja suunnitellun toiminnan tason välisiä eroja sekä selvittää, mistä erot johtuvat. Toimintaa tulee arvioida säännöllisesti. Katselmuksen tehtävä on kiinnittää johdon huomio olennaisiin vaikutuksiin sekä saada koko organisaatio ajattelemaan ympäristön merkitystä. Auditointi on ympäristökatselmusta yksityiskohtaisempi vaikutusten tarkastelumenetelmä. (Niskala & Mätäsaho 1996, 100-102.)

Ympäristökatselmus:

- *Auttaa yritystä tarkastelemaan ympäristöön liittyviä kysymyksiä.*
- *Toimii lähtökohtana yrityksen nykyisten ja mahdollisten uusien vaikutusten määrittämiselle.*
- *Luo perustan myöhemmille auditoinneille.*
- *On lähtökohtana tavoiteltaessa kokonaisvaltaisempaa ympäristöjohtamista. (Niskala & Mätäsaho 1996, 10.2)*

2.2 Ympäristöasioiden hallinta

2.2.1 Ympäristöpolitiikka

Ympäristöpolitiikan tulee olla yrityksen ohjenuorana päätöksiä tehtäessä, ja toimia asetettujen päämäärien mukaisesti. Poliitiikan tulee antaa yrityksestä vakuuttava kuva sekä sisäisesti että ulkoisesti. Ympäristöpolitiikka antaa lähtökohdat sekä päämäärät kaikelle yrityksen ympäristötoiminnalle sekä antaa linjan niiden hoitamiselle. (Niskala & Mätäsaho 1996, 57.)

Yrityksen sitoutuminen ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen ja ympäristömyönteisen toiminnan tason jatkuva parantaminen sisältyvät yrityksen ym-

päristöpolitiikkaan. Poliittikkaa laadittaessa tulee ottaa huomioon myös ympäristökatselmus sekä ympäristönäkökohdat; politiikan tulee soveltua yrityksen toiminnan luonteeseen. Ympäristöpolitiikka tulee laatia mahdollisimman tiiviiksi, jotta henkilöstön on helppo ymmärtää se. Se laaditaan ensisijaisesti juuri henkilöstöä varten. Ympäristöpolitiikan ohjeita tulee noudattaa loppuun asti, eikä se ole vain lista sovitusta asioista. Sitä tulee tarkastaa säännöllisin väliajoin, ja se tulee päivittää vastaamaan yrityksen toimintaa ja vaatimuksia. (Lumijärvi & Kela 2000, 20-24.)

Esimerkkejä sitoumuksista, joita ympäristöpolitiikka voi sisältää:

- *Yrityksen johdon sitoutuminen ympäristöasioiden kehittämiseen*
- *Ympäristölainsäädännön ja -määräysten noudattaminen*
- *Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen*
- *Ympäristömyötäisen toiminnan tason jatkuva parantaminen*
- *Ympäristöasioiden huomioon ottaminen kaikessa toiminnassa*
- *Yhteistyö muiden yritysten tai muiden tahojen kanssa ympäristöasioissa*
- *Työntekijöiden koulutus ympäristöasioissa*
- *Ympäristöasioista tiedottaminen (Lumijärvi & Kela 2000, 21-22).*

2.2.2 Ympäristöstrategia

Organisaation ei tule vain jälkikäteen tarkastella päätösten seurauksia, vaan ottaa jo ennalta huomioon odotukset. Käytännössä tämä merkitsee esimerkiksi strategian suunnittelun tarkistamista vastaamaan vastuullista yritystoimintaa. Se luo johdolle periaatteellisia kysymyksiä, missä raameissa liiketulos tulee saada aikaan. On strateginen asia saavuttaa vastuullisella liiketoiminnalla kilpailuetua. Sen tulee siis olla valmistelulta, toimeenpanolta ja seurannalta riittävän laaja ja ajan tasalla olevaa informaatiota strategisten näkökulmien taivoin. (Vauhkonen 2007, 91-92.)

Ympäristöstrategia on yrityksen kokonaisvaltaista suhtautumista ympäristöön. Ympäristöasioissa on jokaisella yrityksellä aina jonkinlainen strategia. Toisilla yrityksillä se on määritelty ja sitä toteutetaan, toisilla strategia on täysin tiedos-

tamaton. Tärkeintä onnistumisen kannalta on, että yrityksen johto määrittelee strategian ja sitoutuu sen toteuttamiseen. (Niskala & Mätäsaho 1996, 55-56.)

Tehokkaan strategian muodostamiseksi kriittisimmät tekijät ovat:

- *ylimmän johdon sitoutuminen*
- *politiikan hyväksyminen*
- *ohjelman kehittäminen*
- *auditoinnin toteuttaminen*
- *hallintajärjestelmän luominen*
- *raportoinnin kehittäminen*
- *ympäristövaikutukset huomioon ottavan tuotannon ja tuotesuunnittelun kehittäminen*
- *ympäristöä koskevan tiedon sisällyttäminen johtamisjärjestelmiin*
- *liiketoiminnan mahdollisuuksien hyväksi käyttäminen. (Niskala & Mätäsaho 1996, 55-56.)*

2.2.3 Ympäristötavoitteet

Ympäristötavoitteet saadaan selville yrityksen ympäristöstrategiasta ja -politiikasta. Tavoitteet ovat yksityiskohtaisia asioita, kuten yrityksen toiminnalleen asettamia vaatimuksia. Tavoitteille on oltava aikataulu missä ne pyritään saavuttamaan, sekä niiden tulee olla mitattavia. (Niskala & Mätäsaho 1996, 59.)

2.3 Ympäristöviestintä

2.3.1 Ympäristöraportointi

Raportointi voidaan toteuttaa osana vuosikertomusta, erillisellä raportilla tai muulla julkisella informaatiolla. Ympäristöraportointi on informaation välittämistä yrityksen toiminnan vaikutuksista sen sidosryhmille. Sillä välitetään siis si-

dosryhmille informaatiota suunnitelmista, tavoitteista, toimenpiteistä ja tuloksista ympäristöön liittyvissä asioissa. Se myös pitää yllä sidosryhmien luottamusta. Sen avulla yritys voi lisätä avoimuutta, keskinäistä luottamusta ja vastuullista toimintaa. Ympäristöraportoinnilla yritys voi sidosryhmien informoinnin lisäksi vaikuttaa niihin, pyrkiä vähentämään itseensä kohdistunutta arvostelua, pyrkiä vaikuttamaan etukäteen omien intressiensä toteutumiseen, lisätä avoimuutta, osoittaa sitoutumistaan ympäristöasioiden hyvään hoitamiseen, ylläpitää sidosryhmien luottamusta ja muokata imagoaan. (Niskala & Mätäsaho 1996, 79-80.)

Ympäristöraportoinnin tulee tuottaa ja esittää mahdollisemman kattavaa tietoa yrityksen ympäristövaikutuksista. Ympäristöraportin sisältö riippuu siitä, minkä tehtävän sen tulee täyttää. Siihen vaikuttaa olennaisesti kaksi tekijää, yrityksen tavoitejärjestelmä sekä kohderyhmä, jolle se on suunnattu. Ympäristöraportin tehtävät voidaan jakaa sekä sisäisiin että ulkoisiin tehtäviin. (Kurki 1999, 35-37.)

Ympäristöraportit tulee laatia järjestelmällisesti ja säännöllisesti, esittäen sekä positiiviset että negatiiviset asiat. Raportti toimii perustana ympäristöraportoinnille, ja antaa samalla paljon vapauksia käytännön toteutukselle. Ympäristöraportin tuottamien tietojen on oltava vertailtavissa ja samanaikaisesti niiden tulee edistää ympäristön tilan paranemista. Ympäristöraportti on siis yritysten ympäristönsuojelun tason mittari. Raporttiin sisältyvien tietojen tulee olla paitsi vertailukelpoisia myös ymmärrettäviä. (Kurki 1999, 79-81.)

Viestintä on yksi oleellinen asia kehitettäessä yrityksen vastuullisuutta, erityisesti merkittävää on sisäinen viestintä. Sisäinen viestintä on edellytyksenä sille, että henkilöstö tuntee yhteiset tavoitteet ja voi sitoutua niihin. Ulkoisessa viestinnässä yritys taas pyrkii kuvaamaan toimintaansa, tavoitteitaan ja saavutuksiaan. Hyvällä viestinnällä yritys voi saavuttaa kilpailuetua muihin nähden, vaikka saavutukset ympäristöasioissa eivät olisikaan niin mainittavia. Tästäkin voi huomata, ettei raportointi ole tae ympäristöasioiden toteuttamisesta. Raportointi on kuitenkin välttämätöntä osoittamaan edistyksellistä toimintaa. Aiemmin raportointi on pohjautunut pelkästään vapaaehtoisuuteen, nykyisin

näin ei enää ole. Kirjanpitolainsäädäntö antaa ohjeita ympäristöraportointiin, sitä ohjaavat myös EU:n tilinpäätösdirektiivit ja tilinpäätösstandardit. (Vauhkonen 2007, 147-149.) Raportoinnin helpottamiseksi on kehitetty GRI kriteeristö, jonka avulla yritys voi kuvata oman toimintansa vastuullisuutta. Tämä voi tosin aiheuttaa sen, että yritys raportoi asioista, jotka eivät oikeasti ole merkittäviä sen toiminnan kannalta. (Vauhkonen 2007, 94.)

2.3.2 Ympäristöasioista tiedottaminen

Sisäistä viestintää käytetään työntekijöiden informoimiseksi tehokkaan ja toimintaperiaatteiden mukaisen toiminnan mahdollistamiseksi. Sisäisen viestinnän on tarkoitus motivoida ja sitouttaa työntekijät toimimaan ympäristöpolitiikan mukaisesti. Sisäinen viestintä tarjoaa myös työntekijöille mahdollisuuden vuoropuheluun ympäristöasioista päättävien kanssa. Yrityksellä voi olla käytössä monia erilaisia tiedotuskanavia. (Lumijärvi & Kela 2000, 32-33.)

Yrityksen ulkoiselle tiedottamiselle tulee nimetä vastuhenkilö. Hänen tehtävänsä on suunnitella tiedottaminen yhdessä yrityksen ympäristövastaavan kanssa. Tiedotus ulkoisille tahoille tapahtuu ainakin niin pyydettyäessä laatu- ja ympäristöasioissa. Tämän lisäksi yritys voi laatia omaehtoisia ympäristöraportteja. Ulkoiset yhteydenotot ympäristöasioista tulee dokumentoida, jotta niiden määriä voidaan tarkastella vuositasona. Ympäristöasioiden kehittämisessä tärkeitä ovat ulkoiset vaatimukset. (Lumijärvi & Kela 2000, 32-33.)

2.3.3 Dokumentointi

Nykyisen tilanteen dokumentointi helpottaa vastaisuudessa tekemällä kehittämisestä helpompaa ja systemaattisempaa. Yrityksen ympäristöasioista saatavat olla kiinnostuneita myös ulkopuoliset tahot, kuten viranomaiset ja asiakkaat. Pienissä yrityksissä ympäristökäsikirjan laajuus voi olla vain muutaman kymmenen sivua. Dokumentointi ei myöskään ole itsetarkoitus, se on apuväline ympäristöasioiden kehittämisessä. Ympäristöjärjestelmä on hyvä sisällyttää osaksi laatujärjestelmää, koska niissä on paljon samaa. Erilaisia dokumentteja

voivat olla esimerkiksi ympäristökäsikirja, ympäristöohjeet ja ympäristötiedostot. Yrityksen on huolehdittava, että asiakirjat pysyvät ajan tasalla. (Lumijärvi & Kela 2000, 41-45.)

2.4 Ympäristöjärjestelmät

Ympäristöjärjestelmän tehtävä on ohjata yritystä ottamaan kattavasti huomioon ympäristöasiat sekä parantaa jatkuvasti ympäristömyönteisen toiminnan tasoa yrityksen toiminnassa. Kehitystyön tarkoituksena on ympäristöasioiden jatkuva parantaminen järkevällä pohjalla. (Lumijärvi & Kela 2000, 7.)

Ympäristöjärjestelmän avulla:

- 1. Selvitetään yrityksen toimintaan ja tuotteisiin liittyvät ympäristöasiat.*
- 2. Mietitään, miten keskeisimpiin ympäristöasioihin voisi vaikuttaa.*
- 3. Toteutetaan nämä suunnitellut toimenpiteet.*
- 4. Seurataan, muuttuuko toiminta ympäristömyötäisemmäksi toivotulla tavalla.*
- 5. Tehdään seurannan perusteella ympäristöasioiden kehittämisen kannalta tarpeellisia muutoksia, jotta yritystoiminta kehittyisi jatkuvasti ympäristömyötäisemmäksi.*
- 6. Aloitetaan sama toimintaketju alusta. (Lumijärvi & Kela 2000, 7)*

Yrityksillä on kolme vaihtoehtoa rakentaa ympäristöasioiden hallintajärjestelmä. Järjestelmän voi rakentaa itse, jolloin sitä ei voida sertifioida. Järjestelmä on siis vain yrityksen omassa käytössä. Toinen vaihtoehto on käyttää ympäristöasioiden hallintaan EMAS (the Eco-Management and Audit Scheme) -järjestelmää. Siihen liittyminen edellyttää sen kriteerit täyttävän hallintajärjestelmän luomista. Kolmas vaihtoehto on käyttää jotakin ulkopuolista standardia ympäristöasioiden hallintaan, jolloin myös voidaan liittyä EMAS järjestelmään. (Niskala & Mätäsaho 1996, 108.)

Yleisimmät hallintajärjestelmät, jotka perustuvat standardeihin, ovat ISO (International Organization for Standardization) 14000 ja EMAS. Järjestelmät

auttavat yritystä liittämään ympäristökysymykset päätöksentekoonsa. Järjestelmien perustana toimii laatujohtaminen. (Könnölä & Rinne 2001, 70.)

ISO 14000 -sarjaan kuuluvat standardit ovat:

- Ympäristöjärjestelmä; ISO 14001 kuvailee ympäristöjärjestelmän ja 14004 sisältää tarkempaa tietoa menetelmistä ja standardin soveltamisesta.
- Ympäristöauditointi; ISO 14010 käsittää yleiset periaatteet, ISO 14011 auditointimenetelmät ja ISO 14012 auditointien pätevyysvaatimukset.
- Ympäristönsuojelun arviointi; ISO 14031 sisältää arviointiohjeet
- Elinkaarijohtaminen; ISO 14040-44 käsittelee elinkaariarviointia, ISO 14020-24 ympäristömerkintää ja ISO 14060 ympäristökohtien sisällyttämistä tuotestandardiin. (Könnölä & Rinne 2001, 70.)

2.4.1 Hallintajärjestelmät

Yrityksen tukena toimintatavoitteiden saavuttamiseksi toimivat hallintajärjestelmät. Toimintaedellytysten ja olemassaolon turvaaminen pitkällä tähtäimellä on yritysten keskeinen tavoite. Tällaisten tavoitteiden tukemiseksi asetetaan yritysjohton koordinointi-, reagointi- ja sopeutumisvalmiuksien varmistaminen ja ylläpitäminen. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmien tärkein tehtävä onkin, yrityksen pitkän tähtäimen toimintaedellytysten tukeminen. Ne tukevat yritystä saavuttamaan taloudelliset, ja ekologisesti kestävä toimintatapa mahdollisimman tehokkaasti. Hallinnalla ympäristöasioiden kohdalla tarkoitetaan yrityksen johdon strategiasia ja/tai operatiivisia tukitoimintoja ja menetelmiä, jotka tiedonhankinnan avulla varmistavat yrityksen toiminnan ennakoinnin ja koordinoinnin. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmän päävaiheet ovat tavoitteiden asettaminen, mittaukset ja tiedonhankinta sekä tiedon muokkaus, suunnittelu, ohjaus, valvonta ja arviointi. (Kurki 1999, 13-17.)

2.4.2 GRI

Global Reporting Initiative on kansainvälisesti hyväksytty toimintamalli yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnille. Sen kehittäminen on aloitettu vuonna

1997 YK:n ympäristöohjelman (UNEP) ja Coalition for environmentally Responsible Economies (CERES) toimesta. GRI antaa yleisesti hyväksytyt ohjeistot ja periaatteet yhteiskuntavastuuraportoinnille ja ohjaa sen käytännön kehittymistä. GRI- ohjeistoa raportoinnissaan toteuttava yritys antaa riittävän ja tasapainoisen kuvan toiminnastaan ja tuloksistaan kaikilla vastuullisuuden osaluilla. GRI ohjeistuksen tärkein tavoite on antaa vertailu kelpoinen malli eri yritysten väliselle vertailulle. (Niskala & Tarna 2003, 89-90.) Viimeksi päivitetty GRI- ohjeistus julkaistiin syyskuussa 2002.

(http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/DB6C9DEA-E315-4466-9CDD-2946E717A3D9/4239/G3_Guidelines_FIN_Update_200510.pdf)

GRI ohjeiston tavoitteena on tarjota yhteinen malli organisaatioiden vapaaehtoiselle yhteiskuntavastuun raportoinnille. Se pyrkii parantamaan yritysten raporttien vertailukelpoisuutta ja luotettavuutta. G3 ohjaa raportointia rakenteen, sisällön, periaatteiden ja laskentarajojen osalta. Raportointiperiaatteissa painotetaan esimerkiksi sidosryhmien merkitystä ja raportoitavan tiedon olennaisuutta. Raportoinnin edistyksellisyyttä voidaan kuvata kolmella tasolla, jotka kaikki ovat varmennettavissa. Ulkopuolista tahoa suositellaan käytettävän varmentamisessa, mutta pakollista se ei ole. Yritykselle valittava raportointitaso riippuu siitä, kuinka kattavasti organisaatio noudattaa raportointiohjeita, ja kuinka paljon se käyttää ohjeiston tunnuslukuja. Raportti sisältää uuden G3 ohjeiston mukaan yhteiskuntavastuun strategian ja analyysin, raportoitavan kokonaisuuden kuvauksen, raportointiperiaatteet, hallintokäytännöt ja sitoumukset sekä johtamisjärjestelmät ja tunnusluvut, taloudellisen vastuun, ympäristövastuun ja sosiaalisen vastuun. (Vauhkonen 2007, 150-151.)

GRI ohjeiston käyttöönoton tulisi olla yritykselle mahdollisuus yhteiskuntaraportoinnin kehitykselle ja sen oppimiselle. Tämän tuloksena tulevat tunnistettua yhteiskuntavastuun kysymykset sekä saadaan raportoinnin piiriin yrityksen merkittävimmät sidosryhmiä kiinnostavat asiat. Pitkällä aikavälillä GRI - ohjeistuksen käyttö voi tuoda yritykselle etuja, kuten käyttökelpoista ja luotettavaa informaatiota sidosryhmille, vakiintuneen ja yhdenmukaisen mallin yrityksen yhteiskuntavastuun kehityksen seuraamiseksi ja raportoimiseksi, sekä

tuottaa yrityksen johdolle sisäiseen päätöksentekoon hyödyllistä informaatiota koko organisaatiosta. (Niskala & Tarna 2003, 93-109.)

GRI:n tärkein työväline on juuri raportointiohjeistus. Ohjeistus sisältää ohjeet yrityksen yhteiskuntavastuuraportoinnille: tähän sisältyy raportointiperiaatteet, yhtenäinen raporttirakenne sekä yleisesti hyväksytyt yhteiskuntavastuuraportoinnin tunnusluvut ja yhteiskuntavastuuraporttien varmentamiseen ja toteuttamiseen liittyvät ohjeet. GRI kehittää tulevaisuudessa eri toimialoille omia ohjeita yhteiskuntaraportointiin. GRI kehittää myös teknisiä laskentaohjeita yhteiskuntavastuun tunnuslukujen määrittämiseksi. GRI ohjeistoa voidaan käyttää myös osittain, mutta mikäli yritys haluaa kuitenkin ilmoittaa täyttävänsä GRI- ohjeistuksen, tulee sen myös täyttää sen vaatimukset. Yhteiskuntavastuuraportointi on hyvä integroida osaksi yrityksen muuta ulkoista raportointia. (Niskala & Tarna 2003, 93-109.)

2.4.3 Ympäristöohjelmat

Yrityksen ympäristöohjelman tulee sisältää keinot, aikataulut ja vastuut ympäristötavoitteiden saavuttamiseksi. Aikatauluun tulee sisältyä toimintaohje, millä välillä parannukset tulee tehdä. Vastuut määrittelevät henkilöt, jotka ovat vastuussa ohjelman suorittamisesta. Ympäristöohjelman menoista voi olla hyvä laatia kustannusarvio. (Lumijärvi & Kela 2000, 22-23.)

Hyvään ympäristöohjelmaan sisältyvät ainakin yrityksen toiminta- ajatus ja päämäärät, yrityksen ympäristöstrategia, keskeiset arvot ja uskomukset, sidosryhmävaatimukset ja toimintaa ohjaavat periaatteet. Lisäksi myös ympäristöstrategia ja -politiikka tarvitsevat toteutuakseen ohjelman. Sen toteuttamiseen tarvitaan hallintajärjestelmä. Se saa yrityksen koko henkilöstön mukaan toimintaan yhtenäisellä ja järjestelmällisellä tavalla. (Niskala & Mätäsaho 1996, 57-60.)

2.4.4 Ympäristöasioiden mittaaminen

Asioiden parantamiseksi tulee niitä pystyä mittaamaan. Vain kahta asiaa on järkevää mitata: ympäristövaikutuksia sekä ympäristöjärjestelmän toimivuutta. Ympäristövaikutuksia tulee mitata laaditun ekotaseen mukaan. Ympäristöjärjestelmiä voidaan mitata esimerkiksi sisäisten auditointien perusteella. Sisäisessä auditoinnissa yrityksen henkilöstö arvioi ympäristöohjelman toimivuutta. Materiaalivirrat on hyvä suhteuttaa johonkin tuotannon määrään tai taloudelliseen tunnuslukuun. Kun materiaalivirrat suhteutetaan taloudellisiin tunnuslukuihin, niitä kutsutaan ekotehokkuusluvuiksi. Mitattavia materiaalivirtoja ovat ainakin merkittäviksi ympäristönäkökohtiksi valitut materiaalivirrat. (Lumijärvi & Kela 2000, 34-36.)

2.4.5 Auditointi

Kansainvälinen kauppakamari (ICC) on määritellyt ympäristöauditoinnin johdon strategiseksi apuvälineeksi. Sen on tarkoitus helpottaa ympäristöön vaikuttavien toimintojen tehokkuutta. Sillä voidaan arvioida ympäristöasioiden hoidon tehokkuutta suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Auditoinnin tehtävä on auttaa ympäristötavoitteiden ja konkreettisten hyötyjen saavuttamista. Edellytyksenä onnistuneelle auditoinnille ovat yritysjohtajan sitoutuminen ja tuki, auditoinnin riittävän tarkka ja sopiva rajaus, riittävät resurssit sekä tarkastuksen riippumattomuuden ja objektiivisuuden varmistus. Auditoinnin onnistumiseksi on siitä tiedotettava henkilöstölle ja annettava sen suorittajalle riittävät oikeudet sen suorittamiseksi. Tarkastajan tulee olla riippumaton tarkasteltavasta kohteesta. (Niskala & Mätäsaho 1996, 102-106)

Ympäristö-, laatu-, kierrätys- tai muiden sellaisten järjestelmien toimintaa voidaan tarkastella säännöllisin väliajoin auditoinneilla. Jos auditointi huomaavat puutteita toiminnan tavoitteiden saavuttamisessa, tulee yrityksen ryhtyä korjaaviin toimenpiteisiin. Vastuullisuutta edistäviä käytäntöjä seurattaessa yrityksen kannattaa kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin:

- ympäristöystävällisten ja eettisten tuotteiden kustannuksiin

- tehtävien, vastuiden ja valtuuksien määrittämiseen
- poikkeamiin auditointiraporteissa
- aiempiin kokemuksiin ympäristön, sosiaalisten ja taloudellisten toimintaohjeiden soveltamisessa (Vauhkonen 2007, 113.)

Yrityksen toimintoihin ja ympäristöasioiden hoitoon keskitytään sisäisissä auditoinneissa, eli toimitaanko käytännössä laaditun ohjelman mukaisesti ja saavutetaanko tavoitteet. Auditoinneissa voidaan tarkastella myös henkilöstön tietoisuutta ja koulutuksen tarvetta. Ympäristöauditoinneissa taas tarkastellaan ohjelman tuloksia, sekä ilmi tulleiden poikkeamien kohdalla, mikä niissä on mennyt vikaan. Poikkeamien osalta ryhdytään toimenpiteisiin, jotta ne saadaan korjattua. Auditoinnin perimmäinen tarkoitus onkin asioiden suunnittelun avustaminen. On helpompi suunnitella jatkoa, kun tiedetään, miten asiat ovat aiemmin edistyneet. Yrityksen ollessa pieni ei ole järkevää tehdä sisäisiä auditointeja pistokokeilla kiertäen lomakkeiden kanssa. Tällaisissa tapauksissa auditoinnit voidaan hoitaa hyvin palaverien yhteydessä. Kokouksia varten voidaan laatia lista keskeisimmistä ympäristöjärjestelmän asioista. Mikäli tarvetta ilmenee, voidaan palaverien yhteydessä käydä myös tarkistamassa asiat. (Lumijärvi & Kela 2000, 36-38.)

Auditoinnin tavoitteita:

- *Määrittellä ja dokumentoida yrityksen ympäristövelvoitteiden noudattaminen*
- *Tarjota vakuuttavaa tietoa ylimmälle johdolle*
- *Auttaa tulosityksikön johtoa ympäristöön kohdistuvan toiminnan parantamisessa*
- *Nostaa yleistä ympäristötietoisuuden tasoa*
- *Nopeuttaa hallintajärjestelmän kehitystä*
- *Parantaa riskien hallintajärjestelmiä*
- *Suojella yritystä tulevilta ympäristövastuilta*
- *Määrittää perusteet resurssien käytölle. (Niskala & Mätäsaho 1996, 106)*

2.5 Ympäristöasiat ja talous

2.5.1 Ympäristötilinpäätös

Yleisohjeita ympäristöasioiden esittämisestä tilinpäätöksessä on antanut kirjanpitolautakunta (KILA). Sen taustalla ovat EU:n komission suositus (2001/453/EY) sekä KILA:n aikaisempi yleisohje (14.01.2003). Ne sisältävät ympäristömenoja ja -vastuita koskevia kirjaamis- ja laskentaperiaatteita sekä olennaisten ympäristöön liittyvien tietojen esittämistä osana tuloslaskelmaa, tasetta ja tilinpäätöksen liitetietoja. Mikäli ympäristömenoilla ja vastuilla on olennainen vaikutus tilinpäätökseen, tulee ne eritellä tilinpäätöksen liitetiedoissa. (Vauhkonen 2007, 150.)

2.5.2 Ekotase

Ekotaseeseen sisältyy yrityksen kaikki materiaali- ja energiavirrat ja niiden määrät. Mitä vähemmän materiaali- ja energiavirtoja on suhteessa tuotantoon ja tuottoihin, sitä ympäristöystävällisempää toiminta on. Ekotaseeseen tulee tunnistaa kaikki virrat; tämän avulla voidaan määrittää yrityksen merkittävimmät ympäristönäkökohdat. Ympäristövaikutuksia voidaan tarkastella, kun kaikki virrat on merkattu ekotaseeseen. Kaikki virrat tulee käydä läpi yksitellen ja miettiä niiden merkitystä. Virroista valitaan muutamia merkittävimpiä ja näihin pyritään vaikuttamaan. Nämä ovat siten merkittävimmät ympäristövaikutukset, joihin kannattaa keskittyä. (Lumijärvi & Kela 2000, 10-12.)

2.5.3 Taloudellisuus

Ympäristöasioilla on selkeitä taloudellisia vaikutuksia, kuten ympäristönsuojelukustannukset, energiankulutuksen ja jätteidenkäsittelyn kustannukset. Ympäristöön liittyviä tekijöitä, jotka aiheuttavat kustannuksia, kutsutaan ympäristökuormituksiksi. EPA eli Yhdysvaltain ympäristönsuojeluviranomainen on luokitellut ympäristökustannukset seuraavanlaisesti: tavanomaiset kustannukset,

piilokustannukset, vastuukustannukset ja imagokustannukset. (Niskala & Mätäsaho 1996, 22-75.)

Tavanomaisia kustannuksia ovat yrityksen käyttö- ja pääomakustannukset. Yleensä näitä ei ajatella ympäristökustannuksiksi, mutta tarkemmin tarkasteltuna niihin sisältyy myös ympäristökustannuksia, kuten esimerkiksi energiakustannukset. Piilokustannuksiin sisältyy lainsäädännöstä ja normeista aiheutuvat kustannukset. Pakollisia kustannuksia ovat ne, jotka syntyvät ympäristölainsäädännön vaatimusten täyttämiseksi. Vapaaehtoisiksi luettavat kustannukset syntyvät määräyksiä pitemmälle menevistä ympäristönsuojelutoimista. Vastuukustannukset ovat kustannuksia, jotka voivat käydä toteen joskus myöhemmin. Tällaisia kustannuksia voivat olla ympäristöä saastuttavien onnettomuuksien ja muun toiminnan aiheuttama saastuneisuuden puhdistus sekä mahdolliset sakot ja rangaistusmaksut säädöksiä rikkoneesta toiminnasta. Vuosittaiset ympäristöraportoinnin kustannukset, yrityksen yhteiskunta, ja sidosryhmäsuhteiden aiheuttamat kustannukset muodostavat imagokustannukset. Imagokustannuksiin kuuluvat myös ympäristövaikutuksia ehkäisemään pyrkivistä toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset. (Niskala & Mätäsaho 1996, 22-75.)

2.5.4 Ympäristömenot

KILA määrittelee ympäristömenoiksi menot, jotka aiheutuvat toimista joilla torjutaan, korjataan tai lievennetään toiminnan aiheuttamia ympäristövahinkoja. Tällaisia menoja ovat jätteen käsittelystä ja jätteen syntyminen ehkäisystä, maaperän ja pinta- ja pohjavesien suojelusta, ulkoilman ja ilmaston suojelusta, melun torjunnasta sekä luonnon monimuotoisuuden ja maisemien suojelusta syntyvät menot. Ympäristölainsäädännön rikkomisesta johtuvat sakot ja maksut sekä aikaisemmasta pilaantumisesta maksetut korvaukset eivät sisälly ympäristömenoihin. (Niskala & Tarna 2003, 160.)

2.5.5 Kilpailukyky

Viitala ja Jylhä antavat napakan määrityksen ekokilpailukyvyille: *Ekokilpailukyky tarkoittaa sitä, että yritys vastaa asiakkaiden ja yhteiskunnan haasteisiin ja hyödyntää ympäristönäkökohdat liiketoiminnassaan kilpailijoita paremmin.* (Viitala & Jylhä 2004, 256)

Karkeasti ajateltuna ympäristöasiat jakavat yritykset kahteen ryhmään, voittajiin ja häviäjiin. Voittajia ovat ne, jotka ovat edelläkävijöitä ympäristöasioissa. Ne reagoivat toisia paremmin sidosryhmissään ja laissa tapahtuviin muutoksiin ja saavat näin kilpailuetua verrattaessa muihin. Ympäristövelvoitteisiin hitaasti tai ei ollenkaan reagoivat lukeutuvat häviäjiin. Kustannuksia häviäjille aiheuttavat ennen muuta menetetyt asiakkaat sekä myös velvoitteiden täyttäminen ja mahdolliset korvaukset ja vahinkomaksut. Sidosryhmiensä asenteiden tunteminen ja tutkimus ovat vaatimuksia sille, että yritys voi saavuttaa kilpailuetua. Sidosryhmiensä tavoitteiden tyydyttäminen edellyttää yritykseltä ulospäin käyttökelpoisen tiedon antamista ympäristöasioissa. Näin toimiesaan yritys pystyy saavuttamaan muihin verrattaessa kilpailuetua. (Niskala & Mätäsaho 1996, 21-22.)

Johtamistaidon opiston tekemän tutkimuksen mukaan yhteiskuntavastuun ja kilpailukyvyyn välillä vallitsee positiivinen yhteys. Sen kyselyyn vastanneista yrityksistä kaksi kolmesta kertoi yhteiskuntavastuun parantaneen niiden kilpailukykyä. Tulevaisuudessa ympäristökysymykset voivat olla ratkaisevan tärkeitä yrityksen kilpailukyvyille. Asiakkaiden toiveiden täyttämiseksi yrityksen tulee parantaa ympäristövastuutaan, ja toiveiden täyttäminenhän parantaa kilpailukykyä. Ympäristövastuullinen toiminta kertoo myös siitä, että henkilöstö on osaavaa. Tämä taas nähdään kilpailukykyä parantavana asiana. (Vauhkonen 2007, 70.)

Laadun ja hinnan rinnalle tärkeäksi kilpailukykyyn vaikuttavaksi tekijäksi on noussut ympäristömyönteisyys. Tätä kuvaamaan on syntynyt ekokilpailukyvyin käsite. Sillä tarkoitetaan yrityksen kykyä vastata sidosryhmiensä odotuksiin sekä kykyä hyödyntää ympäristö liiketoiminnassaan. Sidosryhmien odotukset

voidaan selvittää esimerkiksi sidosryhmäanalyysillä. (Niskala & Mätäsaho 1996, 34-35)

2.6 Toimintaa ohjaavat tekijät

2.6.1 Lait

Yrityksen tulee tietää, mitkä ympäristölait ja -määräykset sitä koskevat. Niistä saa selvyden esimerkiksi paikallisen viranomaisen avustuksella. Yrityksille tuottaa ongelmia se, että ympäristölainsäädäntö vaihtuu jatkuvasti. Muutoksista tulee kuitenkin pysyä perillä. (Lumijärvi & Kela 2000, 17.)

Yritysten toimintaan vaikuttavat lait ovat jätehuoltolaki, vesilaki ja ilmastonsuojelulaki. Vihertyneet yritykset näkevät kiristyneet lait mahdollisuutena, joka lisää markkinoiden kysyntää. Vihertymättömät yritykset taas näkevät edut lähinnä säästöinä ja imagotekijöinä. Ympäristölakien kiristymisen positiivisina piirteinä on nähty tarpeiden kasvu, talouden kasvu, tuotekehitystyön aktivoituminen ja laadullinen muutos. Haittoina nähdään taas kasvavat kustannukset, nopeat ja hallitsemattomat markkinamuutokset, teknologiset muutokset, ohjaukselliset tekijät sekä inhimilliset tekijät. (Peltomäki & Kamppinen 1995, 44-47.)

2.6.2 Ympäristökysymys

Markkinoiden vihertymisellä tarkoitetaan yrityksen sidosryhmien vihertymistä, eli sidosryhmät vaativat yritykseltä yhä ympäristöystävällisempää toimintaa. Ympäristöystävällisen teknologian sekä ympäristöteknologian soveltamista toimintaan kutsutaan tuotteiden ja teknologian vihertymiseksi. Yrityksen johtamisen vihertyminen on organisaation muuttamista sellaiseksi, että ympäristönäkökohdat tulevat huomioiduksi yrityksen kaikessa toiminnassa. Yleinen termi tälle on ympäristöjohtaminen. (Peltomäki & Kamppinen 1995, 7.)

2.6.3 Kestävä kehitys

Vauhkonen kiteyttää kirjassaan kestävän kehityksen näin: ”*Kehitys on kestävä, jos se turvaa ihmisten tarpeet viemättä tätä mahdollisuutta tulevilta sukupolvilta.*” (Vauhkonen 2007, 125.)

Edellä oleva lause on myös ympäristö ja maailman komission määritelmä kestäväälle kehitykselle vuodelta 1987. Kestävä kehitys sisältää kolme ulottuvuutta: talous, ihmiset ja ympäristö. Taloudellista kestävyyttä on se, että ei eletä yli varojen eikä jätetä velkaa lapsille. Sosiaalisella kestävyydellä tarkoitetaan muista ihmisistä huolehtimista ja muiden huomioon ottamista. Ekologinen kestävyys taas on sitä, että ei haaskata eikä pilata mitään. (Vauhkonen 2007, 125.)

Bruntlandin komitea (YK asetti komitean 1983-87 luomaan pitkän tähtäimen ympäristösuunnitelman) on antanut lausunnon, että ihmiskunnan hyvinvoinnin lisääminen edellyttää sekä talouden että luonnon huomioimista. Kestävä kehitys antaa kehyksen ympäristöpolitiikan ja taloudellisen kehitysstrategian yhdistämiseksi yhdeksi kokonaisuudeksi. Komission mielestä taloudellinen kasvu on välttämätöntä kestäväälle kehitykselle ja teknologian kasvulle. Kestävän kehityksen politiikkaa harjoittavan yrityksen tulisi edistää luonnon olemassaolon turvaavaa ja kaikkein ihmisten ulottuvilla olevaa kulutusta. (Hoffren 1994, 24-25.)

Ympäristöystävälliseen tulokseen pyrkivä yritys minimoi toimintojensa aiheuttamat ympäristöhaitat ja maksimoi luonnonvarojen ekotehokkaan käytön. Jotta yritys voi sisällyttää kestävän kehityksen toimintaansa, edellyttää se avointa vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa. Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toimiva yritys luo yhteiskunnallista hyvinvointia, ja taloudellista kehitystä sopusoinnussa ympäristön kanssa. Tärkeintä vastuullisuuden kehittämisessä on tulosten mittaaminen. Muutoksen seuraamiseksi tavoitteet ja suunnitellut toiminnot on kyettävä mittaamaan. Perusta vastuulliselle liiketoiminnalle on laajan sidosryhmän tarpeiden huomiointi ja tyydyttäminen. Se kohottaa yrityksen mainetta ja parantaa sen kilpailukykyä. (Könnölä & Rinne 2001, 20-42.)

Elinkaariajattelu on osa kestävän kehityksen tavoitteita. Kestävän kehityksen tulee tyydyttää nykyhetken tarpeet ja antaa sama mahdollisuus myös tuleville sukupolville. Se ei liity pelkästään ympäristönsuojeluun vaan kaikkiin elämän osa-alueisiin. Yleensä keskenään ristiriitaisina nähtävät talouden kasvu ja ympäristönsuojelu voivat toimia kuitenkin myös yhdessä. Aiemmin ympäristönsuojelua on pidetty vain lisäkustannuksena, nykyään ympäristötekijät ovat osa yrityksen tavoitteita ja kilpailutekijöitä. Yritykset paneutuvat ympäristöosaamiseen, sillä sen avulla ne voivat löytää keinoja kustannusten vähentämiseen ja parantamaan kannattavuutta. Ympäristöasioiden huomioiminen voi olla myös huomattava kilpailuetu. (Viitala & Jylhä 2004, 256-258.)

2.6.4 Elinkaari

Elinkaariajattelu pyrkii vaikuttamaan tuotteen ympäristöön kohdistuviin vaikutuksiin koko sen elinkaaren ajalta. Tähän liittyvä tekijä on myös, miten vastuu vaikutuksista jakaantuu elinkaaren aikana. Tämän vuoksi yritykset joutuvat luomaan uuden toimintatavan, jossa ympäristö on osa yrityksen strategiaa ja jokapäiväistä toimintaa. (Niskala & Mätäsaho 1996, 33-34.)

2.6.5 Ympäristövastuu

Vastuullisuus nähdään yleensä monialaisena sisältäen kaikki kestävän kehityksen kolme ulottuvuutta: taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöllinen vastuullisuus. Kysymys on siis kokonaisuuden pitkäjänteisestä hallinnasta. (Vauhkonen 2007, 16.)

Jos yritys lahjoittaa hyväntekeväisyyteen osan liikevoitostaan ja kaataa samaan aikaan toisaalla myrkkynä viemäriin, ei se ole vastuullisuuden kannalta riittävää. Ympäristövastuullisuuden toteuttamisen minimitason tulee olla se, mitä lainsäädäntö määrää. Yritykset eivät välttämättä ole tietoisia siitä mitä lait sisältävät, eivätkä edes välttämättä tiedä, mitä lakeja niiden tulisi noudattaa. (Vauhkonen 2007, 89.)

Vastuullisuudella yritystoiminnassa pyritään pohjimmiltaan vahvistamaan yrityksen kannattavuutta ja toimintaedellytyksiä pitkällä aikavälillä. Ympäristövastuullisuus tarkoittaa luonnonvarojen kestävästä käyttöä ja ympäristöhaittojen pidentämistä mahdollisimman pieninä. (Vauhkonen 2007, 124-125.)

Ympäristövastuu on yksinkertaisesti vastuuta ekologisesta ympäristöstä. Yrityksen näkökulmasta keskeisimmät kysymykset ovat luonnonvarojen käyttö, vesien, ilman ja maaperän suojeleminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ilmastonmuutoksen torjunta ja vastuu koko tuotteen elinkaaren aiheuttamista ympäristövaikutuksista ja toiminnan arvoketjusta. (Niskala & Mätäsaho 1996, 19-20.)

Ymmärrys yrityksen omasta toiminnasta on lähtökohtana vastuullisen toiminnan suunnittelulle. Yrityksen tulee tunnistaa toimintaympäristönsä sekä oman toiminnan vaikutukset ympäristöön ja yhteiskuntaan. Oman toimintansa ymmärtämällä yritys tietää, millä toiminnoilla on ekologisia tai sosiaalisia vaikutuksia. Nämä asiat yrityksen on selvitettävä ja ymmärrettävä. (Könnölä & Rinne 2001, 28.)

CERESin (Coalition for Environmentally Responsible Economies) periaatteet:

- *Biosfäärin suojeleminen*
- *Luonnonvarojen kestävä käyttö*
- *Jätteen synnyn vähentäminen*
- *Energian säästäminen*
- *Ympäristö-, terveys- ja turvallisuusriskien minimointi*
- *Turvalliset tuotteet ja palvelut ympäristön entiselleen saattaminen*
- *Julkinen tiedottaminen*
- *Johdon sitoutuminen*
- *Toiminnan auditointi ja raportointi (Könnölä & Rinne 2001, 31.)*

Yrityksen menestyksellinen vastuullinen toiminta edellyttää:

- *Vastuullisuuden tuomista olennaiseksi osaksi yrityksen arvoja ja kulttuuria*

- *Vastuullisuuden sisällyttämiä yrityksen toiminta -ajatukseen tai -filosofiaan sekä politiikkaan*
- *Ylimmän johdon, erityisesti toimitusjohtajan, sitoutumista sanoin ja teoin*
- *Vastuullisuuteen liittyvän päätöksenteon hajauttamista mahdollisimman alas organisaatiossa*
- *Vastuullisen toiminnan räätälöintiä yrityksen yksilöllisten tarpeiden mukaan*
- *Riittävän rahallisen ja henkilöresurssien varaamista (Könnölä & Rinne 2001, 34.)*

Seuraavassa on muutamia esimerkkejä vastuullisesta toiminnasta, järjestetystä ja kustannustehokkuutta korostavasta yrityksestä:

- Kustannusten ja materiaalien käytön minimointi (jätteiden määrän vähentäminen ja tuotteiden käyttöiän pidentäminen)
- Yritysvastuuta tukevien toimintatapojen käyttöön ottaminen prosessiohjauksessa (perustana esim. SA8000, ISO 14000, AA1000, ISO 26000)
- Yritysvastuun tehtävien ja vastuiden määrittelyt: selkeiden toimenkuvien, tehtävien ja valtuuksien nimeäminen vastuuhenkilöille (yritysvastuupäällikkö, auditoija ja yritys vastuun johtokunta)
- Yritysstrategian määrittely, jossa tasapainotetaan sekä lyhyen että pitkän aikavälin selviytymistä. (Vauhkonen 2007, 113)

2.6.6 Ympäristöjohtaminen

Yhteiskuntavastuun kannalta on erityisen tärkeää, että johto sitoutuu toimi- maan sen mukaan. Johdon tahdon ilmaiseminen on tärkeää; sen tulee ottaa kantaa vastuullisuuden laajuuteen sekä luoda suuntaviivat ja päämäärät kehittämiselle sekä käynnistää varsinainen kehittämistyö vastuineen ja raporttime- nettelyineen. (Vauhkonen 2007, 88.)

Toimenpiteiden ja asioiden parantamiseksi tulee jakaa velvollisuus- ja vastuu- alueet henkilöille ympäristöasioissa. Näiden nimettyjen henkilöiden tulee oh- jeistaa koko henkilöstö toimimaan ympäristöasioiden parantamiseksi. (Lumi- järvi & Kela 2000, 25-32.)

Henkilöstölle tulee myös järjestää koulutusta ja tiedotusta ympäristöasioissa. Ainoastaan henkilöllä, joka tuntee asian, voi olla motivaatiota toimia sen hyväksi. Tämä pätee myös ympäristöpolitiikan ja -ohjelmien kohdalla. Tapauskohtaisesti on mietittävä, mikä keino on paras kunkin asian kohdalla, koulutus, ohjeistus vai tiedotus. (Lumijärvi & Kela 2000, 25-32.)

Ympäristövastuiden ja organisoinnin pohjana on hyvä pitää yrityksessä jo olemassa olevaa organisaatorakennetta. Tavoitteiden saavuttamiseksi on välttämätöntä, että yrityksen ylin johto on sitoutunut ja tukee tavoitteiden saavuttamista. Vastuualueet voidaan jakaa henkilöstölle yksityiskohtaisesti, kuten jätahuolto tai energiansäästö. (Lumijärvi & Kela 2000, 25-32.)

Jokaiseen toimintaan ei tarvitse jakaa ohjeita, vaan vain niihin, jotka ovat merkittävimpiä ympäristöpolitiikan ja -ohjelmien toteuttamiseksi. Tarpeelliset ohjeet tulee laatia sekä normaalitoimintaan että myös poikkeustilanteita varten. Ohjeiden tulee olla kirjallisia, jotta niitä on helpompi tarkastella ja muuttaa myöhemmin. Koulutukset voidaan järjestää joko sisäisesti tai ulkoisesti. Työntekijöiden on myös hyvä osallistua ohjeiden laatimiseen, koska juuri he usein tietävät, miten joku asia tehdään parhaiten, sekä miten sitä voidaan parantaa. Itse laaditut ohjeet on helpompi ymmärtää ja hyväksyä, ja laadinta toimii samalla myös koulutuksena. (Lumijärvi & Kela 2000, 25-32.)

Koulutuksista, joita henkilöstölle on pidetty, on hyvä pitää kirjaa, jotta ollaan perillä koulutuksen tarpeesta. Koulutustarvetta tulee myös tarkastella säännöllisesti, esimerkiksi auditointien aikana. Uusille työntekijöille tulee järjestää perehdytys ympäristöasioihin, esimerkiksi normaalin yritykseen perehdytyksen yhteydessä. (Lumijärvi & Kela 2000, 25-32.)

Lumijärvi ja Kela määrittelevät ympäristöasioissa organisaation seuraavalla tavalla:

1. *Johdon edustaja, kokonaisvastuu. Huolehtii, että ympäristöjärjestelmä toimii tehokkaasti ja sen toteuttamiseksi on olemassa riittävät resurssit.*

2. *Ympäristövastaava, suoritus- ja tiedotusvastuu. On vastuussa ympäristöjärjestelmän käytännön suunnittelusta, toteuttamisesta ja kehittämisestä.*
3. *Muut työntekijät, suoritusvastuu; ohjeiden ja politiikan mukainen toiminta. Ovat vastuussa tehtäviinsä liittyvien ympäristöohjeiden noudattamisesta sekä ympäristöohjelmissa heille mahdollisesti annettujen tehtävien hoitamisesta. (Lumijärvi & Kela 2000, 27.)*

Elinkaarijohtamisen termi yhdistää toisiinsa elinkaariajattelun, ekokilpailukyvyn sekä ympäristöjohtamisen. Se integroi ympäristöasioiden tehokkaaseen johtamiseen ympäristöstrategian, -politiikan ja -ohjelman. Elinkaarijohtaminen sisältää kaikki kolme ulottuvuutta eli teknisen, tuotteen tai palvelun laatua korostavan ulottuvuuden. Tehokkuutta tavoitteleviin ympäristöjohtamisen käsitteisiin teknisessä ulottuvuudessa kuuluu ympäristövaikutusten arviointi, ympäristökatselmus, auditointi ja ympäristöasioiden hallintajärjestelmä. Laatu- ja ympäristöjohtaminen ovat palvelun ja tuotteen ympäristöjohtamisen perustana. (Niskala & Mätäsaho 1996, 61-62.)

2.6.7 Ympäristötietoisuus

Ympäristömyönteisyyden kriteerit yrityksen toiminnassa ovat luonnonvarojen kestävä kulutus, sekä ympäristön vähäisempi kuormitus verrattuna samaa tarkoitusta palveleviin hyödykkeisiin. Ympäristömyönteisyys tarkoittaa suppealla näkökulmalla hyvää päästöjen ja jätteiden puhdistamista. Ympäristömyönteinen yritys saa hyväkseen mahdollisuudet käyttää sitä kilpailukyvyn parantamiseen. (Niskala & Mätäsaho 1996, 34.)

3 Tutkimusmenetelmät

Erilaisia tutkimus menetelmiä on käytännössä kaksi: kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen menetelmä. Näitä kutsutaan myös tutkimusotteeksi. Tutkimusote määritellään yleensä ennen tutkimuksen tekoa, sillä se määrää tavan jolla tutkimus tehdään.

3.1 Tutkimusote

3.1.1 Määrällinen tutkimus

Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta voidaan kutsua myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Määrällisen tutkimuksen avulla pystytään selvittämään lukumääriin tai prosentiosuuksiin liittyviä kysymyksiä. Määrällisen tutkimuksen avulla on helppo tutkia ja ratkaista eri asioiden välisiä riippuvuuksia ja tutkittavassa ilmiössä tapahtuneita muutoksia. Edellytys tällaiselle tutkimukselle on riittävän suuri ja edustava otos. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään tavallisesti tutkimuslomakkeita, joissa vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi. asioita kuvataan numeerisilla suureilla, jotta tuloksia on helppo tulkita taulukoiden ja kuvioiden avulla. Määrälliset tutkimukset nähdään usein pinnallisina, koska ne selvittävät vain olemassa olevan tilanteen. Kvantitatiivisella tutkimuksella ei siis saada selville asioiden syvempiä syy yhteyksiä. (Heikkilä 2001, 16.)

3.1.2 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivista tutkimusta voidaan kutsua myös laadulliseksi tutkimukseksi. Se voidaan valita tutkimusotteeksi silloin, kun tavoitteena on ymmärtää tutkimuksen kohdetta ja selittää sen käyttäytymisen sekä päätösten syitä. Laadullisessa tutkimuksessa valitaan yleensä pieni määrä tapauksia, ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman tarkasti. Tutkittavat kohteet tulee valita harkinnanvaraisesti pyrkimättä tilastollisiin yleistyksiin. Kohderyhmän asenteet, arvot, tarpeet ja odotukset selvittämällä saadaan oleellista tietoa esimerkiksi markkinoinnin tai tuotekehittelyn pohjaksi. Samalla ymmärretään paremmin kuluttajan valinnat tietyn tuotteen osalta tai, miksi hän reagoi mainontaan niin kuin reagoi. Kvalitatiivinen tutkimus sopii hyvin tutkinnan kehittämiseen, vaihtoehtojen etsimiseen ja sosiaalisten ongelmien tutkimiseen. Se tarjoaa myös virikkeitä erilaisille jatkotutkimuksille. (Heikkilä 2001, 16-17.)

3.2 Tutkimusväline

Kyselytutkimuksen etuja on tutkimusaineiston laajuus sekä menetelmän tehokkuus, sillä se säästää aikaa ja vaivannäköä. Aineisto on helppo analysoida tietokoneella ja nopea käsitellä. Kyselytutkimuksen heikkouksia on, että ei ole mahdollisuutta varmistua, ovatko vastaajat vastanneet rehellisesti ja huolellisesti, eikä myöskään siitä, miten perehtyneitä he ovat kyselyssä käsiteltävään aiheeseen. Vastausvaihtoehtojen muotoilu voi myös aiheuttaa väärinymmärryksiä ja kyselyyn vastaamattomuus voi kasvaa suureksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 191.)

3.2.1 Kyselylomake

Kysymykset tulee muotoilla hyvin, sillä suunnittelu vähentää väärinymmärryksiä lomakkeen täyttötilanteessa. Ennen lomakkeen suunnittelua on tärkeää tutustua aiheeseen, täsmentää tutkimusongelma, määrittellä käsitteet sekä valita tutkimusasetelma. Ennalta on hyvä määrittää, kuinka tarkkaa tietoa halutaan sekä kuinka tarkkoja tietoja on mahdollista saada. Sama asia voidaan kysyä monilla tavoilla sekä eri mitta-asteikoilla. Tutkittavan asian tulee selvitä kyselylomakkeen kysymyksillä. Kysymyksiä ei voida muuttaa tutkimusaineiston keräämisen jälkeen. Ennen varsinaista kyselyä lomake tulee testata, minkä jälkeen voidaan vielä korjata mahdolliset rakenne- ja kysymysvirheet. Hyvän tutkimuslomakkeen tunnusmerkkejä ovat selkeys, siisteys sekä houkutteleva ulkonäkö. Vastausohjeiden tulee olla yksiselitteisiä ja kysymyksiä kieliassultaan moitteettomia. Lomake ei saa olla liian pitkä, kysymysten on siis oltava tarkkaan harkittuja. Kyselylomakkeeseen ei voi sisältyä sivistyssanoja, slangia eikä erikoissanastoa. (Heikkilä 2001, 47–49.)

3.2.2 Saatekirje

Tutkimuslomakkeeseen sisältyy kaksi osaa: saatekirje ja varsinainen lomake. Saatekirjeen tehtävä on motivoida vastaaja aloittamaan kyselyyn vastaaminen. Saatekirje ei saa olla liian pitkä, ja sen tulee selvittää tutkimuksen tausta.

Saatekirjeestä tulee käydä ilmi tutkimuksen toteuttajat, tavoitteet, lomakkeen palautusohje, maininta tietojen luottamuksellisuudesta sekä kiitos vastaamisesta. (Heikkilä 2001, 61–62.)

3.2.3 Avoimet kysymykset

Kysymyslomake voi sisältää kolmenlaisia kysymyksiä. Avoimet kysymykset ovat ensisijaisesti kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettäviä kysymyksiä. Niitä voi käyttää myös kysely- ja haastattelututkimuksissa ennalta rajattuina avoimina kysymyksinä. (Heikkilä 2001, 49–52.)

Avoimille kysymyksille on tyypillistä seuraavat asiat:

- kysymysten laatiminen on helppoa, mutta tiedon käsittely on työlästä
- vastaamatta jättäminen on helppoa
- sanallisten vastausten luokittelu on vaikeaa
- ne on hyvä sijoittaa lomakkeen loppuun
- niille tulee varata riittävästi tilaa
- mahdollisuus saada ennalta odottamattomia tietoja (Heikkilä 2001, 49.)

3.2.4 Suljetut kysymykset

Suljetuissa eli strukturoiduissa kysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, joihin on helppo vastata ohjeistuksen mukaisesti. Tämä yksinkertaistaa ja nopeuttaa tulosten käsittelyä sekä vähentää tietynlaisten virheiden mahdollisuutta. Suljettujen kysymysten haittoja ovat harkitsemattomat vastaukset, en osaa sanoa -vaihtoehto, vastausvaihtoehtojen johdattelava järjestys sekä puuttuva vastausvaihtoehto. (Heikkilä 2001, 49–52.)

Suljetuille kysymyksille ovat tyypillisiä seuraavat asiat:

- vaihtoehtojen lukumäärän sopivuus
- kaikille vastaajille löytyvä sopiva vastausvaihtoehto
- vastausvaihtoehtojen on poissuljettava toisensa
- vaihtoehtojen tulee olla mielekkäitä ja järkeviä

- vaihtoehtojen lukumäärä on ilmoitettava selkeästi (Heikkilä 2001, 51.)

3.2.5 Sekamuotoiset kysymykset

Sekamuotoisissa kysymyksissä on yleensä yksi avoin vastausvaihtoehto valmiiden vaihtoehtojen lisäksi. Tällaista kysymystä käytetään, koska lomaketta laadittaessa ei voida olla varmoja kaikkien tarvittavien vaihtoehtojen esille tulemisesta. (Heikkilä 2001, 49–52.)

3.2.6 Otos

Sattumanvaraisuus on avainsana otokseen tulevien yksiköiden valinnassa. Käytettävä otantamenetelmä on valittava tarkoin, sillä virheellinen otantamenetelmä saattaa aiheuttaa tuloksiin esimerkiksi järjestelmällisiä virheitä. Otantamenetelmiä on monenlaisia ja oikean menetelmän valinnalla saadaan edustava otos. (Heikkilä 2001, 34–36.)

Tavallisimpia otantamenetelmiä ovat

- yksinkertainen satunnaisotanta
- systemaattinen otanta
- ositettu eli stratifioitu otanta
- ryväotanta eli klusteriotanta
- otanta otosyksikön koon mukaan. (Heikkilä 2001, 34–36.)

Edustavan otoksen saamiseksi otosyksiköt on valittava sattumanvaraisesti. Kaikkien otokseen valittujen tulee kuulua tutkittavaan perusjoukkoon, jokaisella on myös oltava sama mukaan pääsyn todennäköisyys. Pieni aineisto riittää karkeiden erojen selvittämiseksi. Yksityiskohtaisemman tiedon tarve lisää otoksen kokoa. Kaikkien otosryhmien tulee olla riittävän suuria, jotta aineisto voidaan jakaa ryhmiin taustatekijöiden osalta kuten naiset ja miehet tai eri ikäluokat. Otoskokoa suunniteltaessa on huomioitava vastaajakadon vaikutus. Ihannelanteessa vastausprosentti olisi 100, tähän päästään kuitenkin hyvin harvoin. Palauttamatta jääneiden lomakkeiden lisäksi mukana voi olla lomak-

keita, jotka joudutaan hylkäämään puutteellisten tai virheellisten vastausten vuoksi. Vastaamattomuus aiheuttaa epätarkkuutta tuloksiin, koska vastaamattana jättäneillä on joitakin erilaisia ominaisuuksia kuin kyselyyn vastanneilla. (Heikkilä 2001, 42–44.)

4 Tutkimus

Tutkimus toteutettiin syyskuussa 2011. Kysely lähetettiin vastaajille yhteensä kolme kertaa sähköpostin välityksellä. Ensimmäisellä kerralla vastausaikaa oli kaksi viikkoa, seuraavalla viikko, ja viimeisellä kerralla vastausaikaa annoin seuraavaan päivään. Eniten vastauksia antoi odotetusti ensimmäinen kierros, mutta yllättäen toiseksi eniten vastauksia antoi viimeinen lähetys kerta.

4.1 Valittu menetelmä

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivisen tutkimuksen, koska tutkimuksen tavoitteena oli löytää tilastollisia yleistyksiä tutkittavasta aiheesta eikä niinkään syitä, miksi tutkittava asia on näin. Pyrkimys oli ratkaista eri asioiden riippuvuuksia. Myös otoksen suuruus puolsi määrällisen tutkimuksen valitsemista. Käytettävä otos on kokonaisotos, joka tässä tapauksessa oli noin 150 kohdetta. Otoksen suuruudesta huolimatta aineisto jäi lopulta hieman tavoiteltua pienemmäksi. Vaikka kvantitatiivinen tutkimus mielletään pinnalliseksi tutkimukseksi, oli sen valinta tutkimuksen kohdalla oikea. Tarkoitus ei ollut syventyä yksittäisten yritysten vastauksien taustoihin vaan selvittää alan yleiskuvaa.

4.2 Kyselylomake

Kyselylomakkeen käyttöön päädyttiin, koska se oli helppo toteuttaa suurelle joukolle. Lisäksi merkitsevä tekijä oli sen taloudellisuus. Kyselylomakkeen heikkouksista johtuen kysymykset pyrittiin pitämään yksinkertaisina ja helposti

ymmärrettävinä. Kyselylomake testattiin muutamalla koehenkilöllä ja tehtiin tarvittavat muutokset ennen kyselyn lähettämistä varsinaiselle kohderyhmälle.

Kyselylomakkeessa käytettiin vain suljettuja kysymyksiä vastausten käsittelyn helpottamiseksi. Lisäksi suljetut kysymykset sopivat paremmin tilastolliseen käsittelyyn, eikä kysymyksien tarkoituksena ollut saada asiasta enempää tietoa, kuin mihin vastausvaihtoehdot antoivat mahdollisuuden. Pyrkimyksenä oli rajata kysymysten määrä mahdollisimman pieneksi, kuitenkin niin että kaikki tarvittava tieto saadaan kerättyä.

4.2.1 Vastajien taustatiedot

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää, miten vastaajien taustat vaikuttavat ympäristöasioiden huomioimiseen toiminnassa. Vastauksien perusteella voitiin myös päätellä eri taustojen vaikutusta vastaushalukkuuteen. Taustataan eroavien vastaajien määrää ei voitu suhteuttaa oikeaan määrään, koska käytössä olleet yhteystiedot eivät näistä mitään kerro. Ainoastaan yrityksen sijaintitieto olisi ollut käytettävissä. Vastajia ei ole rajattu taustojen mukaan, vaan kohderyhmäksi valittiin kaikki Finnboatin jäsenrekisterissä valituilla aloilla olevat yritykset.

4.2.2 Kysytyt taustat

Kysyttävät taustatiedot valittiin yleisen käytännön pohjalta sekä sen perusteella, minkä ajattelin vaikuttavan venealalla. Ensimmäinen kysytty taustatekijä oli sukupuoli. Toiseksi kysyttiin ikää, annetut vastausvaihtoehdot olivat: 15-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64 ja yli 64 -vuotiaat. Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin ylintä suoritettua koulutusta; vaihtoehdot olivat: peruskoulu, ammattikoulu/opisto, lukio, ammattikorkeakoulu ja yliopisto. Seuraava kysymys koski maakuntaa, jossa yritys sijaitsee. Asukasmäärää kysyttäessä vastausvaihtoehdot olivat: 0 – 15 000, 16 000 – 30 000, 31 000 – 900 00, 91 000 – 150 000 ja yli 151 000 asukkaan kunnat. Henkilöstön määrää kysyttäessä vastausvaihtoehdot olivat 0 - 5, 6 - 10, 11 - 15, 16 - 20 ja yli 21 henkilöä. Taustatietona

kysyttiin myös, millaista toimintaa yritys harjoittaa: jälleenmyyntiä vai huoltoa tai molempia näistä. Lisäkysymyksenä oli, toimiiko yritys pelkästään venealalla vai myös jollain muulla alalla. Viimeisenä kysymyksenä oli, kuuluuko yritys johonkin ketjuun.

Vastaukset saatuani jouduin hieman muuttamaan taustatietojen jaottelua tulosten käsittelyvaiheeseen. Tämän jouduin tekemään siitä syystä, että vastauksia ei tullut jokaisesta taustaryhmästä riittävästi suhteessa muihin saman kysymyksen taustaryhmiin. Maakuntien jaon päätin muuttaa jakamalla Suomen kolmeen alueeseen: Helsingin seutuun, Turun seutuun ja muuhun Suomeen. Jako on venealan tapauksessa hyvin looginen, sillä suurin osa alalla toimivista asiakaspalveluyrityksistä sijaitsee Helsingin ja Turun seudulla. Toisen muutoksen jouduin tekemään kuntien asukasmäärän jaottelussa. Tuloksia käsitellään tämän taustaryhmän osalta jaoteltuna 0 – 30 000, 31 000 – 150 000 ja yli 150 000 asukkaan kuntiin. Kolmannen muutoksen taustaryhmiin jaottelussa tein yrityksen henkilömäärää koskevaan jaotteluun. Uusi jaottelu on 0 - 5, 6 - 20 ja yli 21 henkilön yritykset. Lisäksi lisäsin yrityksen harjoittamaan toimintaan jaottelun muut.

4.3 Otanta

Kyselyn otannaksi valitsin Finnboatin jäsenrekisteristä jälleenmyyjät, venevälittäjät, venevuokrausta ja purjehduskoulutusta sekä telakka, korjaamotoimintaa harjoittavat yritykset. Kohdeyrityksiä valikoitui lopulta 186, joihin kyselyn lähetin. Yhteystietojen toimimattomuuden vuoksi ja yritysten toiminnan jo loputtua kohdeyrityksiä jäi lopulta noin 150, joista vastauksia tuli lopulta 42 kappaletta, joka on siis 28 % kohdeyrityksistä. Tavoitteena oli saada vastaukset noin 40 %:lta. Tavoitteesta siis jäätin 12 % -yksikköä. Täytettyjä lomakkeita oli yhteensä 26 kappaletta, joka oli 17,3 % lähetetyistä. Tavoitteena oli saavuttaa 25 %:n vastausosuus, josta siis jäätin 7,7 % -yksikköä. Siitä huolimatta, että tavoitteesta jäätin, tuloksia käsitellään saatujen vastauksien pohjalta. Kun eri taustaryhmien todellisia suhteita ei voida tietää, on vaikea arvioida vastaus-

määrien vastaavuutta suhteessa todellisuuteen. Tämä on kuitenkin normaalia tämän tyyppisissä tutkimuksissa.

5 Tutkimustulokset

Tutkimustuloksissa tullaan esittelemään ensin eri taustaryhmien vastaus aktiivisuudet. Joiden jälkeen käsitellään varsinaisia tutkimuskysymyksiä, ja etsitään niistä taustojen perusteella yleistyksiä. Työssä käsitellään myös yksittäisten kysymysten kohdalla myös yleiskuvaa.

5.1 Taustaryhmät

5.1.1 Sukupuoli

Sukupuolijakauma vastanneiden keskuudessa oli vahvasti miesvoittoinen; vastanneista miehiä oli 24, naisia kaksi. Jakauma olikin hyvin odotettua vastaava ja korreloinee myös hyvin alalla vallitsevaan yleiseen sukupuolijakaumaan.

5.1.2 Ikäryhmä

Vastanneiden ikäjakauma painottui olettamuksen mukaisesti vanhempiin ryhmiin, joita varmasti on yritysten johdossa suurin osa. 15 – 24 -vuotiaita ei vastanneista löydy ollenkaan, 25 – 34 -vuotiaita vastanneita tuli kolme. Seuraava ikäryhmä eli 35 – 44 -vuotiaat olivat toiseksi suurin ryhmä seitsemällä vastanneella, 45 – 54 -vuotiaiden ryhmän oli suurin ryhmä 13 vastanneella. 55 – 64 -vuotiaita vastaajia on vielä kaksi. Eläkeikäisten luokassa eli yli 65 -vuotiaissa ei vastaajia enää ollut, vaikka varmaankin yrityksistä heitä vielä voisi löytyä. Eri ikäryhmien vastauksien määrä arvioituna todelliseen määrään oli liki oikeaa.

5.1.3 Koulutus

Koulutustaustaltaan erilaisten vastaajien todellista määrää oli vaikea arvioida, oletin siis vastauksien määrän olevan suhteessa todelliseen määrään. Pelkän peruskoulun käyneitä vastaajia oli yksi ja lukion käyneitä kaksi. Ammattikorkeakoulusta valmistuneita oli viisi, heitä olisi voinut olettaa olevan enemmänkin. Ammattikorkeakoulu on korkein koulutusaste, jolta venealan koulutuksen saa. Ammattikoulun/opiston käyneet olivat yliopiston käyneiden kanssa suurin vastaajaryhmä kahdeksalla vastaajalla.

5.1.4 Sijainti

Maakunnista vastauksia tuli pääasiassa Uudeltamaalta ja Varsinais-Suomesta. Yksi vastaaja löytyi Kymenlaaksosta, Itä-Suomesta ja Pohjois-Karjalasta. Keski-Suomi ylsi kahteen vastaajaan. Tästä syystä päätin muuttaa vastausten käsittelyä tämän taustaryhmän osalta. Uusiin taustaryhmiin tuli vastauksia seuraavasti: Helsingin seutu 15 vastausta, Turun seutu 6 ja muu Suomi 5 vastausta. Tämä jaottelu vastaa melko hyvin sitä, miten yritykset Suomessa sijoittuvat venealalla, sillä Helsingin ja Turun seudut ovat selvästi tärkeimmät Suomessa venealan osalta.

5.1.5 Sijainti kunnan koko

Erikokoisista kunnista selvästi yli puolet vastauksista eli 15 tuli yli 151 000 asukkaan kunnista. Tämä selittyy sillä, että tähän ryhmään kuuluvat venealan suuret keskittymät Turku, Helsinki ja Espoo. Pienistä, 0 – 15 000 asukkaan kunnista vastauksia tuli neljä, jotka yhdistin 16 000 – 30 000 asukkaan kuntien kahden vastaajan kanssa samaksi taustaryhmäksi. Näin ollen sain taustaryhmän 0 – 30 000 asukkaan kunnat, johon tuli kuusi vastaajaa. Toisen alkupe-
räisistä vaihtoehtoista poikkeavan ryhmän muodostin yhdistämällä 31 000 – 90 000 ja 91 000 – 150 000 asukkaan kuntien ryhmät. Tähän ryhmään tuli lopulta pienemmästä ryhmästä kolme ja suuremmasta yksi vastaaja. Oletettavaa olikin, että kaikkein pienimpien ja suurimpien kuntien ryhmiin tulisi eniten

vastauksia. Pienimpään ryhmään kuuluvia kuntia on Suomessa eniten, ja venealan toiminta taas on keskittynyt suurin kaupunkeihin, kuten Espoo, Helsinki ja Turku.

5.1.6 Henkilöstön määrä

Yrityksen henkilöstömäärissä vastaajat jaettiin alun perin viiteen ryhmään. Suurin osa vastauksista, 19, tuli ryhmään 0 – 5 henkilön yritykset. Tämä oli hyvin odotettua, sillä suurin osa alan yrityksistä on pieniä. Tämän vuoksi yhdistin ryhmät 6 – 10, 11 – 15 ja 16 – 20 yhdeksi; tähän ryhmään vastauksia tuli yhteensä (1+2+1) neljä. Yli 21 henkilön yritykset jätin omaksi ryhmäkseen, koska katson niiden olevan niin paljon suurempia kuin 6 – 10 hengen yritykset. Tähän ryhmään vastaajia tuli kaksi, mikä on ehkä jopa suhteessa enemmän kuin alalla oikeasti on.

5.1.7 Harjoitettu toiminta

Taustakysymyksessä, jossa kysyttiin, mitä toimintaa yritys harjoittaa, vastaukset jakautuivat seuraavasti: jälleenmyynti kahdeksan vastausta sekä jälleenmyynti ja huolto yhdeksän vastausta. Pelkästään huoltoa harjoittavia yrityksiä ei ollut vastaajien joukossa ainuttakaan. Kahdeksan vastaajaa jätti vastaamatta tähän kohtaan, minkä tulkitsin siten, että he toimivat jollakin muulla venealan osa-alueella, kuitenkin sellaisella alalla, jonka toiminta kohdistuu suoraan asiakkaisiin. Tähän ei siis sisälly venealan teollisuus. Tämän ryhmän vastaajia käsittelen tuloksissa käsitteellä muut. Yllättävää vastauksissa oli se, ettei pelkkää huoltoa harjoittavia yrityksiä ollut ollenkaan. Jälleenmyynnin ja jälleenmyynnin ja huollon suhde korreloi alalla vallitsevaa tilannetta. Muihin toimijoihin kuuluu todennäköisesti esimerkiksi telakkatoimintaa harjoittavia yrityksiä.

5.1.8 Toimiiko yritys pelkällä venealalla

Taustatietona kysyttiin myös, toimiiko yritys pelkästään venealalla vai myös jollakin muulla alalla. Jokin muu ala voi olla esimerkiksi pienkoneiden myyntiä tai huoltoa veneiden lisäksi. Tässä kysymyksessä vastaukset jakautuivat täsmälleen puoliksi.

5.1.9 Kuuluuko yritys ketjuun

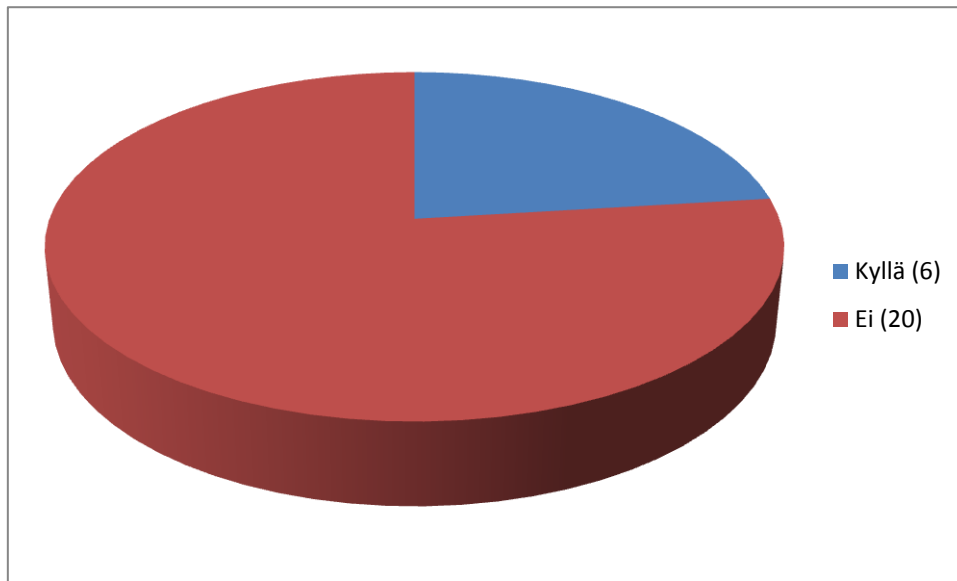
Viimeinen taustakysymys koski yrityksen kuulumista johonkin ketjuun. Yrityksistä neljä kuului johonkin ketjuun. Ketjuun kuuluvien määrää pienentää huomattavasti se, että useimpien ketjuun kuuluvien yhteystietoja ei ollut erikseen. Rekisteristä löytyi vain ketjun pääpaikan yhteystiedot.

Näillä saaduilla taustatiedoilla pyrin käsittelemään tietoja ja selvittämään, onko yrityksestä vastaavan taustoilla vaikutusta, miten yrityksessä ympäristöasiat huomioidaan tai onko itse yritykseen liittyvillä taustoilla vaikutusta. Vastauksia käsittelemällä vertaillen taustoihin yksittäisen kysymyksen kohdalta sekä vastauksien kokonaiskuvan osalta. Vastaukset eri taustaryhmistä löytyvät taustaryhmätaulukosta (ks. liite 1).

5.2 Tutkimustulokset, yleisesti

5.2.1 Ympäristötilannekartoitus

Vastanneista kuusi on tehnyt ympäristötilannekartoituksen. Näin ollen suurin osa eli 20 sitä ei ole tehnyt. Tämä oli yksi suurimpia yllätyksiä, sillä ympäristötilannekartoitus on aivan perusasia, joka jokaisen yrityksen tulisi suorittaa. On olemassa aina mahdollisuus, että kysymys olisi tulkittu väärin. Yritykset ovat voineet ymmärtää tämän tarkoittavan jotakin suurempaa, mistä kuitenkin ei ollut kysymys.

1 Ympäristötilannekartoituksen tehneet

Sukupuolella ei ollut tässä kysymyksessä merkitystä vastauksiin, vaikutusta ei myöskään ollut vastaajan iällä tai koulutuksella eikä yrityksen sijainnilla. Vaikutusta sen sijaan näyttäisi olevan kunnan koolla. Pienissä 0 – 30 000 asukkaan kunnissa jopa puolet yrityksistä oli kartoituksen tehnyt. Yli 150 000 asukkaan kunnissa selvityksiä tehdään heikoimmin. Vain joka kuudes ison kunnan yrityksistä on kartoituksen tehnyt. Pienessä kunnassa ollaan ehkä enemmän huolissaan ympäristöstä kuin suurissa kunnissa ja nähdään oman toiminnan vaikutukset konkreettisempina kuin mitä isoissa kunnissa.

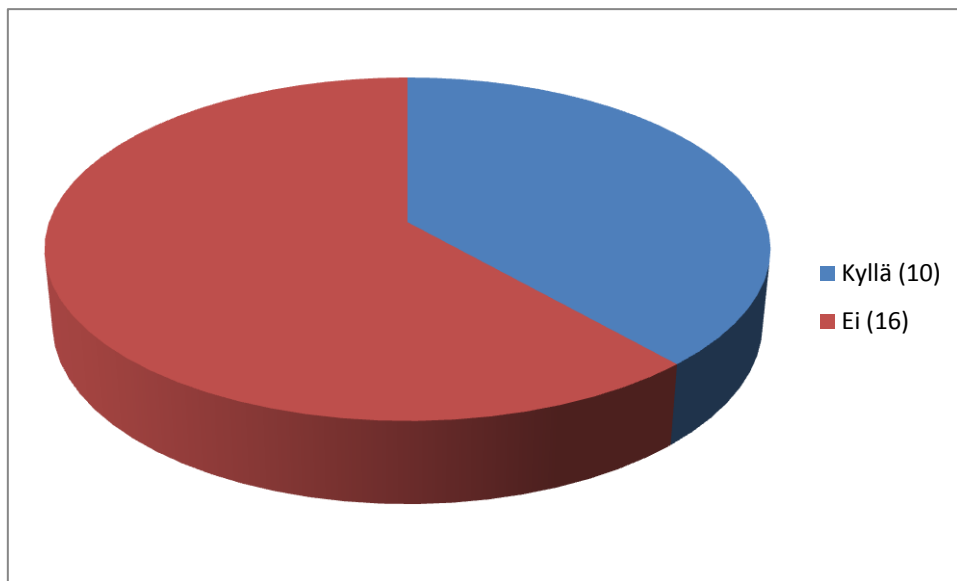
Yrityksen koolla näyttäisi olevan myös merkitystä vastauksiin. Suurista, yli 21 henkilön yrityksistä kaikki ovat hoitaneet kartoituksen. Suurilla yrityksillä onkin enemmän resursseja toteuttaa niitä, ja myös niiden vaikutukset ovat isommat. Pienissä yrityksissä on myös tehty selvityksiä, mutta suhteutettuna määrään, jää luku hyvin alhaiseksi. Keskikokoisissa yrityksissä selvityksiä ei ole tehty ollenkaan.

Harjoitetulla toiminnalla näyttäisi myös olevan vaikutusta. Huonoimmin selvityksiä ovat tehneet pelkkää jälleenmyyntiä harjoittavat yritykset. Parhaiten selvityksiä taas ovat tehneet jotakin muuta toimintaa harjoittavat yritykset. Joka kolmas pelkästään venealalla toimivista yrityksistä on selvityksen tehnyt, mikä on selvästi paremmin kuin myös muilla aloilla toimivilla, joista selvityksen oli

tehnyt vain joka kuudes. Puolet ketjuihin kuuluvista yrityksistä on hoitanut selvityksen, mikä ennalta arvioiden olikin odotettavaa. Ketjuihin kuulumattomista selvitystä ei ole tehnyt edes joka neljäs.

5.2.2 Yrityksen kannalta tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja vaikutukset

Yrityksen kannalta tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja niiden vaikutukset on määrittänyt kymmenen yritystä. Kymmenen yritystä on selvittänyt näkökohdat ja niiden vaikutukset, vaikka ympäristöselvityksen on tehnyt vain kuusi yritystä. Tämä kohta on hieman ristiriitainen, vaikka nämä asiat eivät täysin toisistaan riippuvaisia olekaan. Ympäristöselvityksen yhteydessä saadaan selville ympäristönäkökohdat ja vaikutukset. Toisaalta näitä ei saada selville tekemättä mitään selvitystä. Tämä on myös sellainen asia, mikä jokaisen yrityksen tulisi hoitaa. Näiden selvittäminen ei myöskään vaatisi suuria ponnistuksia.

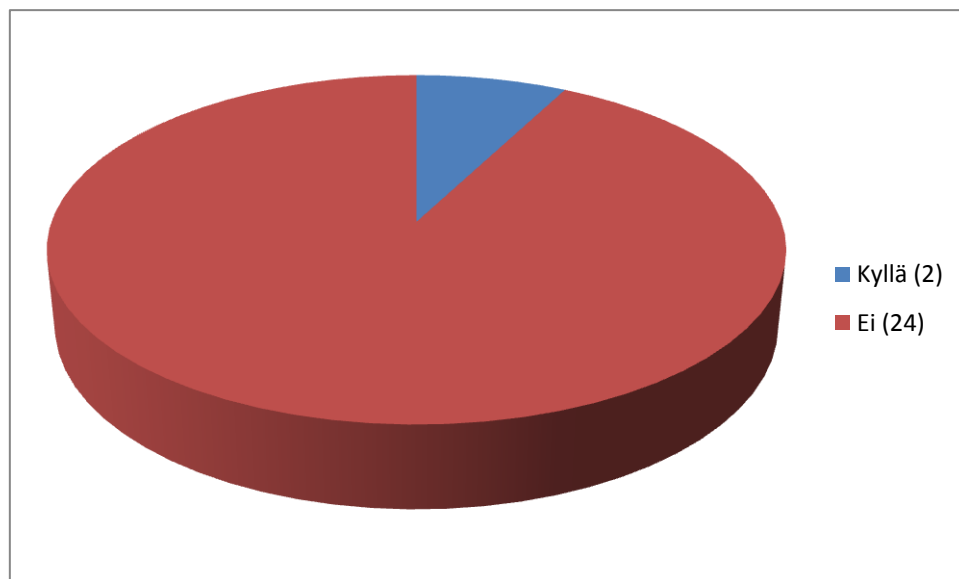
2 Yrityksen kannalta tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja vaikutukset määrittäneet

Taustatekijöistä vaikutusta ei näyttäisi olevan vastaajan sukupuolelle eikä iällä, eikä myöskään yritysten sijainnilla, kunnan koolla tai yrityksen koolla. Vaikutusta sen sijaan näyttäisi olevan yritystä johtavan koulutustaustalla. Korkeakoulutuksen saaneista vain noin joka kolmas on määrittänyt ympäristönäkö-

kohtansa ja näiden vaikutuksen. Alemmin koulutetuilla vastaavasti tämän on tehnyt noin puolet vastanneista. Eri toimintaa harjoittavien taustoista jälleenyymyjät ovat selvittäneet vaikutukset huonoimmin. Oletettavaa onkin, että ne katsovat, ettei niiden toimintansa aiheuta rasitusta ympäristölle. Jälleenyymyntiä ja huoltoa sekä muuta toimintaa harjoittavista selvityksen on tehnyt lähes puolet vastanneista. Toimialakohtaisessa vertailussa pelkästään venealalla toimivista yrityksistä liki puolet on hoitanut selvityksen, kun taas myös muilla aloilla toimivista vain joka kolmas on määrittänyt toimintansa ympäristönäkökohdat ja niiden vaikutukset. Ketjuihin kuuluvista vain yksi ei ole määrittänyt selvityksen, kun taas ketjuihin kuulumattomista määrittänyt selvityksen on tehnyt noin puolet.

5.2.3 Ympäristöraportit

Vastanneista vain kahdessa yrityksessä laaditaan erillisiä ympäristöraportteja. Tämä luku on vähän, jos sitä verrataan siihen, kuinka monella yrityksellä on käytössään jokin ympäristöjärjestelmä, ympäristöjärjestelmiin kun osana kuuluu aina raporttien laatiminen. Yrityksiä, joilla on käytössään jokin ympäristöjärjestelmä, oli yhteensä kahdeksan, joista kolme käytti jotakin yleisesti tunnettua järjestelmää. Raportteja laativista yrityksistä toinen on laatinut raportteja jo yli kymmenen vuotta ja toinen 3 – 4 vuotta.

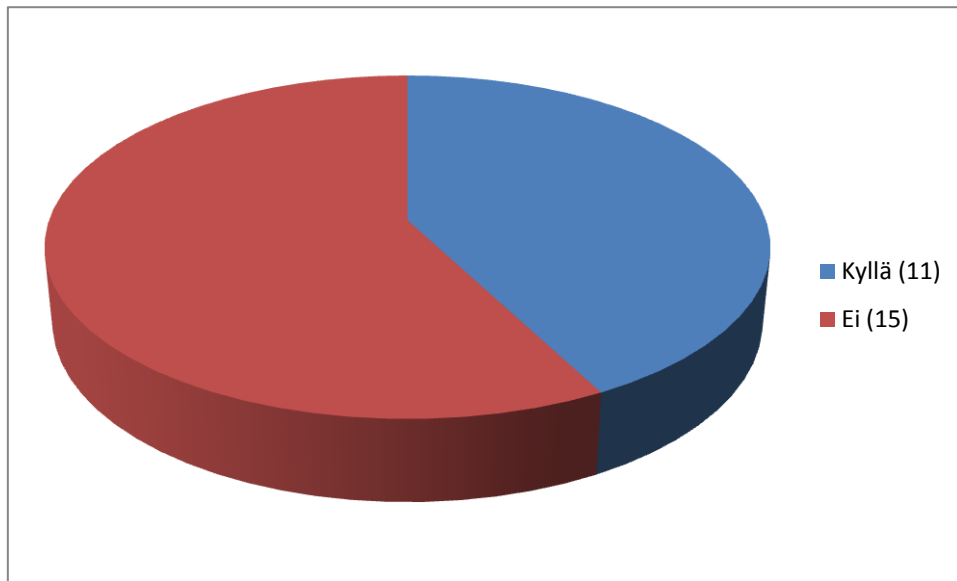

3 Ympäristöraportin laatineet

Koska raportteja laativia on niin vähän, on taustavaikutuksista vaikea laatia yleistyksiä. Vastaajien sukupuolella ei näytä olevan vaikutusta vastauksiin eikä myöskään yrityksen koolla. Raportin on laatinut yliopistotason koulutuksen saanut yritysjohtaja, muilla koulutusasteilla raportteja ei ole laadittu. Muu Suomi on alueiden osalta ilman raportteja, kuten kaikki alle 150 000 asukkaan kunnatkin. Tämä voi johtua kilpailun puutteesta; raportteja laatimalla voidaan saavuttaa kilpailuetua alueilla joilla kilpailu on tiukempaa. Raportteja eivät myöskään ole laatineet pelkkää jälleenmyyntiä harjoittavat yritykset. Sama koskee pelkällä venealalla toimivia, kaikki raportteja laativat ovat myös muuta toimintaa harjoittavien joukossa. Hämmästyttävintä tietoa tämän kysymyksen osalta on, etteivät ketjuihin kuuluvat yritykset laadi raportteja ollenkaan. Tämä voi johtua myös siitä, että raportti laaditaan koko ketjun osalta.

5.2.4 Tavoitteet ja päämäärät ympäristöasioissa

Tavoitteita ja päämääriä ympäristöasioissa on asettanut 11 yritystä, mikä korreloi hyvin niihin, jotka ovat määrittäneet toimintansa kannalta tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja niiden vaikutukset; niitä oli 10. Tavoitteiden ja päämäärien määrittäminen on myös yksi perusasioista, kun yritys haluaa kiinnittää huomiota ympäristöasioihinsa. Tavoitteiden ja päämäärien ei tarvitse kurkotella taivaita. Kun tavoitteisiin ja päämääriin päästään, ja asetetaan uusia tavoitteita, ympäristöasiat menevät yrityksessä oikeaan suuntaan.

4 Ympäristötavoitteet ja päämäärät asettaneet

Ainoa tausta, jolla ei näytä olevan vaikutusta tuloksiin, on sukupuoli. Noin puolet mies- ja naisjohtajista on raportin tehnyt. Ikäryhmistä sen sijaan vanhinta ryhmää edustavista kaikki ovat raportin tehneet. Muutenkin vanhemmilla ryhmillä raporttien teko on ollut yleisempää kuin, nuorempien ryhmien edustajilla. Koulutustausta vaikuttaa ehkä hieman yllättäen siten, että toisen asteen koulutuksen saaneista puolet on raportin tehnyt. Korkean asteen koulutuksen saaneista raporteja on laatinut vain joka kolmas yritysjohtaja.

Alueellisesti edukseen tässä kohtaa näyttäytyy Turku, jonka yrityksistä kaksi kolmesta on raportin laatinut. Helsingin seudulla vain joka kolmas yrityksistä laatii raportin. Turun seudun aktiivisuudesta huolimatta pienistä kunnista puolet on raportin tehnyt, suurten kuntien jäädessä kolmasosaan. Odotuksien mukaisesti suuret yritykset laativat raporteja pieniä innokkaammin. Yli kuuden hengen yrityksistä ainoastaan yhdessä raporttia ei laadita. Pienissä 0 – 5 hengen yrityksissä raporteja laaditaan huomattavasti heikommin, ainoastaan joka kolmannessa tämän luokan yrityksessä raportti on laadittu.

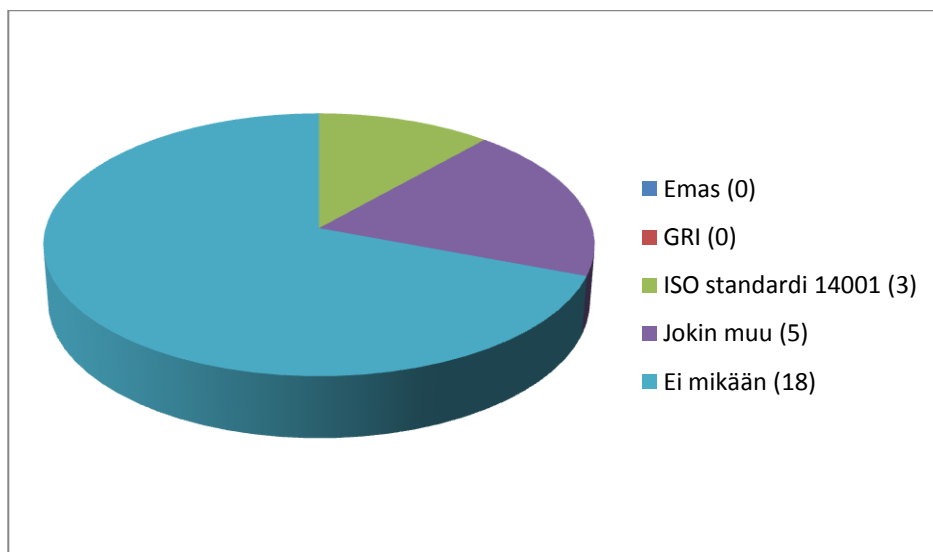
Eri toiminnan harjoittajista pelkkää jälleenmyyntiä harjoittavat jäävät myös ympäristöraporttien laadinnassa jälkeen myös muuta toimintaa harjoittavista. Kun pelkkää jälleenmyyntiä harjoittavista yrityksistä ympäristöraportteja laatii vain vajaa kolmannes, myös muuta toimintaa harjoittavista raporteja laatii yli

puolet. Sama suuntaus voidaan havaita myös pelkällä venealalla toimivien kohdalla, joista vajaa kolmannes laatii ympäristöraportteja. Myös muilla aloilla toimivilla ympäristöraportteja taas laatii yli puolet. Ketjuihin kuuluvista vain yksi yritys ei ympäristöraporttia laadi, mikä olikin hyvin oletettavaa. Ketjuihin kuulumattomista raportteja laatii hiukan yli puolet.

5.3 Ympäristöjärjestelmät

5.3.1 Ympäristöjärjestelmien käyttö

Ympäristöjärjestelmiä oli käytössä hieman yllättäen jopa kahdeksalla yrityksellä. Yllättävää siksi, että venealalla toimivat yritykset ovat yleensä pieniä. Toinen asia, joka vastauksissa oli mielenkiintoista, oli muiden kuin mainittujen järjestelmien osuus, 5 kappaletta. Vastauksista ei käy ilmi, mitä nämä muut järjestelmät ovat. Yleisesti käytössä olevista ympäristöjärjestelmistä venealalla ei ole käytössä olleenkaan EMAS eikä GRI järjestelmiä. Sen sijaan ISO-standardi 14001:llä on kolme käyttäjää. Muut järjestelmät ovat luultavimmin yritysten itsensä luomia järjestelmiä, jotka voivat pohjautua johonkin tunnettuun järjestelmään. Mikäli yritykset katsovat, etteivät voi ottaa tunnettuja järjestelmiä koko laajuudessa käyttöönsä, ne ovat voineet muokata niiden pohjalta omaan toimintaansa sopivat järjestelmät.

5 Eri ympäristöjärjestelmien käyttö

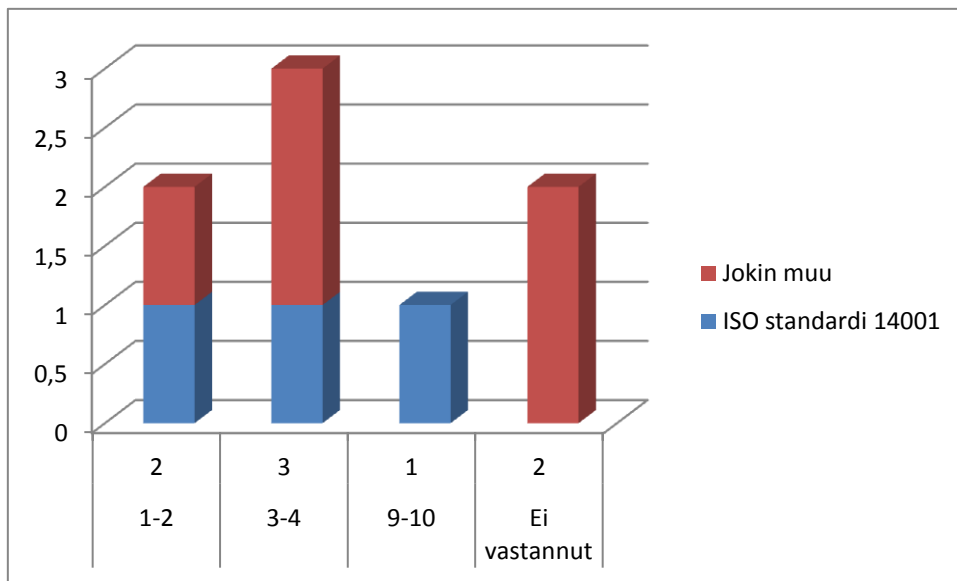
Ympäristöjärjestelmän käytössä ei näytä olevan vaikutusta sillä, onko yrityksen johdossa mies vai nainen, eikä myöskään yrityksen sijainnilla maantieteellisesti eikä kunnan koolla. 25 – 44 -vuotiaista yli puolet käyttää ympäristöjärjestelmiä yrityksensä ympäristöasioiden hoidossa. Suurin osa käyttäjistä löytyy 45 – 54 -vuotiaista, mutta suhteessa heidän määränsä on paljon pienempi kuin nuoremmilla. Toisen asteen koulutuksen saaneista johtajista puolella on käytössä ympäristöjärjestelmä, kun taas korkeakoulutuksen saaneilla se on käytössä vain joka kolmannella. Yli 21 henkilön yrityksissä kaikissa on käytössä ympäristöjärjestelmät, mikä onkin ennalta odotettua. Pienemmissä yrityksissä taas vain joka neljännessä yrityksessä on käytössä ympäristöjärjestelmä. Tässäkin kysymyksessä pelkkää jälleenmyyntiä harjoittavat erottuvat sillä, että näistä yrityksistä vain joka kahdeksas käyttää ympäristöjärjestelmää. Myös huoltoa harjoittavista tai muuta toimintaa harjoittavista liki puolella on järjestelmä käytössä. Myös ketjuihin kuuluvat yritykset käyttävät odotetusti aktiivisemmin ympäristöjärjestelmiä; näistä puolella on järjestelmä käytössä. Ketjuun kuulumattomista taas vain kolmasosa käyttää ympäristöjärjestelmiä.

Eri järjestelmien käytössä on myös eroja taustaryhmien osalta. Naisilla on käytössään ainoastaan ISO-standardi 14001. Myös yrityksen sijainnilla näyttäisi olevan merkitystä, sillä kaikki ISO-standardi a14001 käyttävät yritykset sijaitsevat Helsingissä. Samoin myös eri toimintaa harjoittavien kohdalla kaikki ISO-standardia 14001 käyttävät yritykset ovat myös muuta toimintaa harjoittavia.

5.3.2 Ympäristöjärjestelmien käyttöikä

ISO-standardi 14001 on ollut yhden yrityksen osalta selvästi pisimpään käytössä. Hyvin oletettavasti ympäristöjärjestelmät eivät yleisesti ole olleet kovin pitkään käytössä, koska ympäristöasioihin panostaminen on hyvinkin tuore ilmiö, eivätkä ympäristöjärjestelmäkään ole kovin vanhoja. Hieman ehkä yllättäen muut järjestelmät ovat myös käyttöikänsä lyhyitä. Olisi ollut odotettavaa, että näitä olisi käytetty jo pidempään, näitä kun olisi voinut jo käyttää ennen kuin tunnetut järjestelmät ovat yleistyneet. Tosin herääminen ympäristöjärjes-

telmiin on todennäköisesti tapahtunut, kun yleiset järjestelmät ovat tulleet tunnetuiksi.

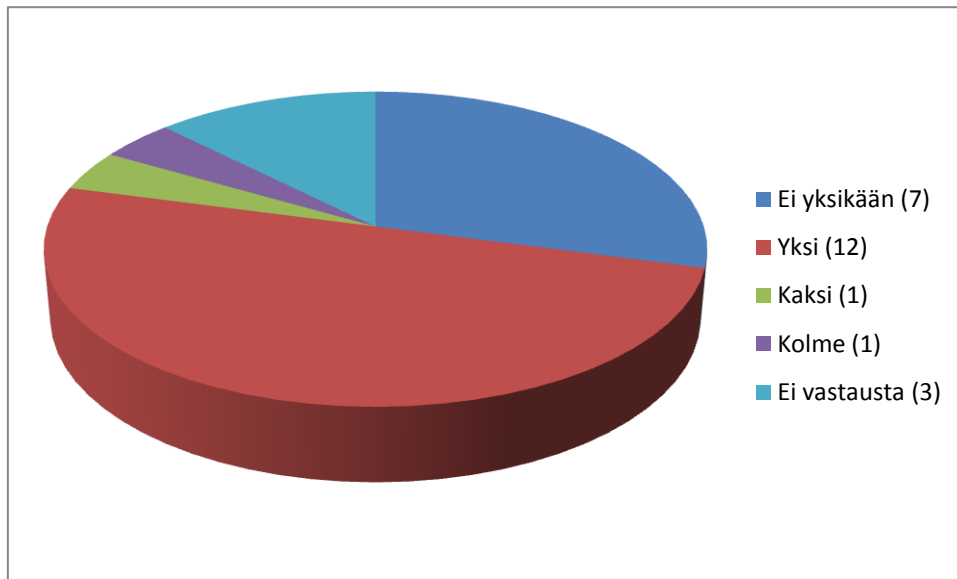

6 Ympäristöjärjestelmien käyttöikä

Taustatiedoilla ei juuri ole merkitystä ympäristöjärjestelmän käytön pituuden kanssa. Näyttäisi kuitenkin siltä, että naisjohtajien yrityksissä sekä muualla kuin pelkällä venealalla toimivilla yrityksillä ympäristöjärjestelmät ovat olleet pidempään käytössä.

5.3.3 Ympäristöjärjestelmien tunnettuus

Vastaajista seitsemän ei tiennyt yhtäkään mainituista ympäristöjärjestelmistä GRI, EMAS tai ISO -standardi 14001. Monet järjestelmistä ovat hyvin yleisesti tunnettuja, joten olisi ollut oletettavaa, että yrityksen johdossa oleva ihminen olisi kuullut edes yhdestä näistä. Suurimmalle osalle vastaajista ainakin yksi ympäristöjärjestelmä oli entuudestaan tuttu. Näistä yli puolella eli kahdeksalla on jokin järjestelmä käytössä, tosin vain kolmella yrityksellä jokin mainituista järjestelmistä.

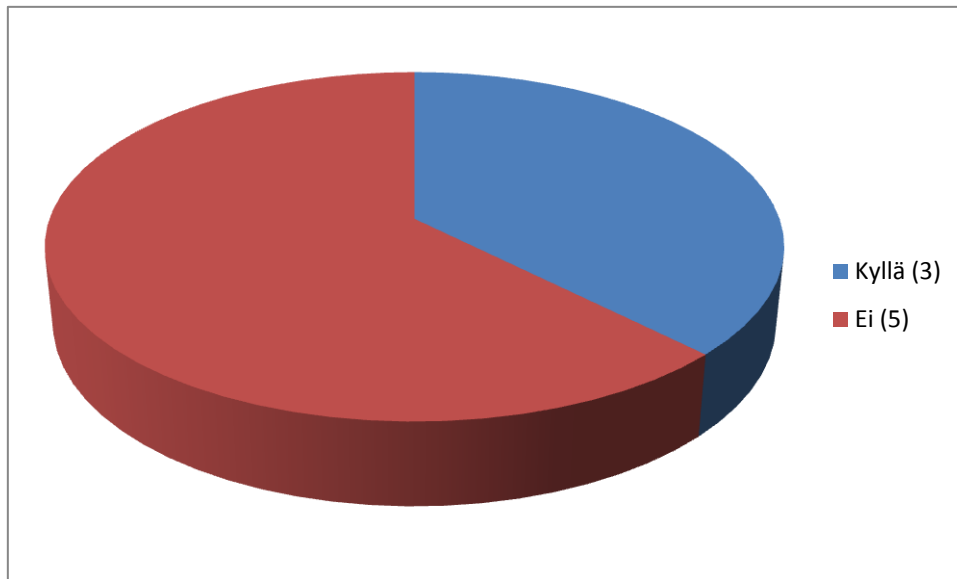
7 Kuinka moni ympäristöjärjestelmä on vastaajalle tuttu

Taustatekijöillä ei näytä olevan tässä kovin suuria eroja, mutta muutaman taustatekijän osalta voidaan kuitenkin eroja huomata. Suurten yli 21 henkilön yritysten ympäristöjärjestelmien tunteminen on paremmalla tasolla kuin pienissä yrityksissä. Näistä kaikissa tunnettiin vähintään yksi ympäristöjärjestelmä. Vastaavasti pienimmissä 0-5 henkilön yrityksissä enemmän kuin joka kolmannessa yrityksessä ei tunnettu yhtäkään ympäristöjärjestelmää. Muista tuloksista poiketen pelkällä venealalla toimivat olivat tässä kohtaa valvettuneimpia, sillä näistä jokaisessa yrityksessä tunnettiin ainakin yksi ympäristöjärjestelmä. Ympäristöjärjestelmän käytössä tosin suhteet olivat taas toisin. Myös jotakin muuta toimintaa harjoittavista jopa yli puolelle kaikki mainitut ympäristöjärjestelmät olivat outoja.

5.3.4 Ulkopuolinen auditoija

Ulkopuolinen auditoija on käytössä kolmella yrityksellä, joilla kaikilla on myös käytössä ISO -standardi 14001. Mikäli yritys haluaa sertifioida käyttävänsä kyseistä järjestelmää, sen tulee myös käyttää ulkopuolista auditoijaa. Jotakin muuta järjestelmää käyttävistä yrityksistä siis yhdelläkään ei ole käytössään ulkopuolista auditoijaa. Tämä vahvistaa sitä, että niillä olisi käytössään jokin oma ympäristöjärjestelmä. Oman järjestelmän käyttö ei tosin sulje pois mahdollisuutta käyttää ulkopuolista auditoijaa. Taustatekijöiden osalta tämän ky-

symyksen vastauksia ei kannatta käsitellä, koska ulkopuolisen auditoinnin käyttö näyttää riippuvan täysin käytössä olevasta ympäristöjärjestelmästä.

8 Ulkoista auditointia käyttävät

5.4 Yrityksen toiminta

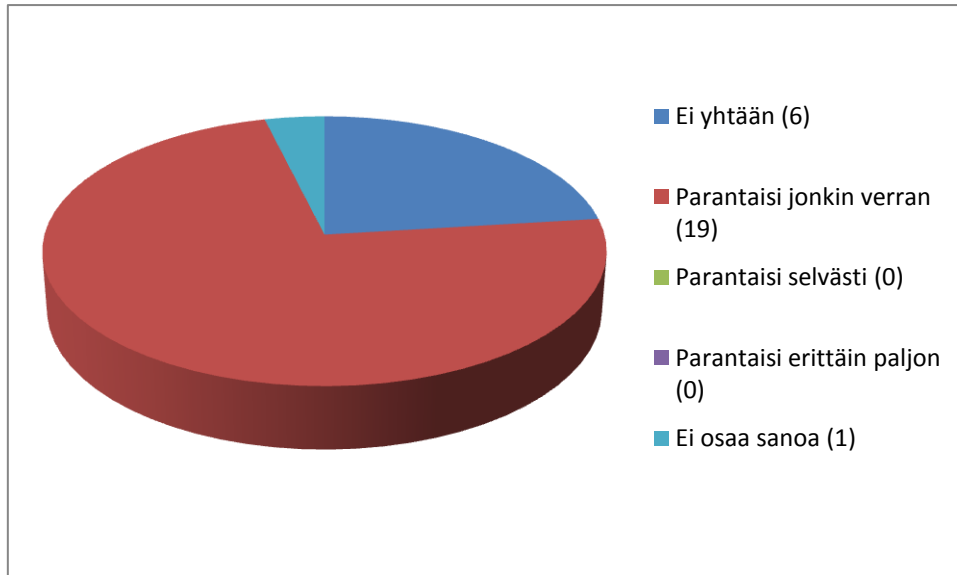
5.4.1 Ympäristötilinpäätös

Ympäristötilinpäätöstä ei julkaise yksikään kyselyyn vastanneista yrityksistä. Tämä ei sinällään ole mitenkään erikoinen tulos, koska suurin osa venealan toimijoista on pieniä. Ympäristötilinpäätöksen julkaisevat yritykset ovat yleensä kooltaan hyvin isoja. Vastanneista yrityksistä joku isoimmista olisi ollut oletettavin ympäristötilinpäätöksen julkaiseva yritys.

5.4.2 Ekologisuuden vaikutus kilpailukykyyn

Valtaosa vastaajista on sitä mieltä, että ekologisuus parantaisi yrityksen kilpailukykyä vain jonkin verran. Yksikään yrityksistä ei usko sen parantavan kilpailukykyä tämän enempää. Monella muulla alalla vastaavat tutkimukset ovat antaneet positiivisemmän kuvan ekologisuuden vaikutuksesta kilpailukykyyn. Tästä voisi vetää johtopäätöksen, ettei venealalla välttämättä ole hirveästi kil-

pailua. Kuusi yrityksistä ei usko ekologisuuden parantavan kilpailukykyä ollenkaan. Positiivista kuitenkin on, että pääasiassa suhtautuminen ekologisuuden kilpailukykyä parantavaan vaikutukseen on myönteistä.

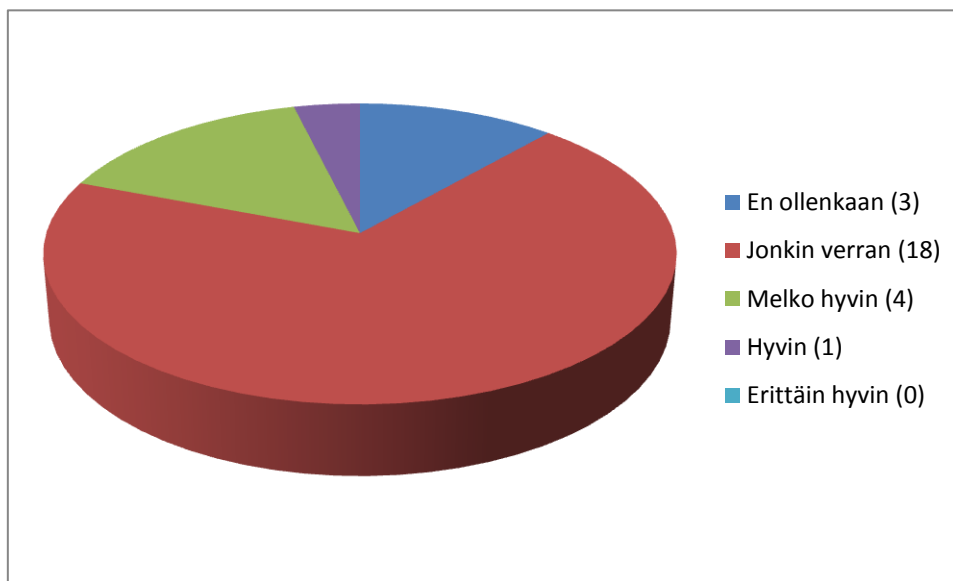
9 Kuinka ekologisuus vaikuttaa kilpailukykyyn

Tässä kohtaa eri taustoilla näyttää olevan paljonkin eroja. Naiset ovat tässä asiassa selvästi myönteisempiä kuin miehet. Ikäryhmien osalta 45 – 54 -vuotiaat ovat taas selkeästi kielteisemmällä kannalla kysymyksessä. Heistäkin kuitenkin kaksi kolmesta on sitä mieltä, että ekologisuus parantaa kilpailukykyä. Koulutuksen osalta yksikään lukion käynyt ei ekologisuuteen usko. Myöskään yliopistokoulutuksen saaneilla ei ole luottoa ekologisuuteen, kuten ammatillisen koulutuksen saaneilla. Huomattava kuitenkin on, että yli puolet heistä uskoo ekologisuuden parantavaan vaikutukseen. Aluevertailussa muu Suomi uskoo täysin ekologisuuden parantavaan voimaan. Helsingin ja Turun seuduilla kolmannes yrityksistä ei tähän usko. Näillä alueilla kilpailu on kuitenkin alalla kovempaa kuin muualla Suomessa. Kilpailuetua saadaan siis merkittävämmiin muualta. Kuntien koon vertailussa pienimmän ja suurimman ryhmän kunnat ovat kielteisimpiä asiaan, näissä kolmannes ei usko ekologisuuden parantavan kilpailukykyä. Keskiryhmässä taas kaikki uskovat kilpailukykyyn parantuvan. Pelkästään jälleenmyyntiä harjoittavista yrityksistä liki puolet ei usko ekologisuuden parantavan heidän asemaansa. Pelkästään jälleenmyyntiä harjoittavilla yrityksillä kenties hinta vaikuttaa kilpailukykyyn selvästi eniten. Eivät-

kä ne katso rasittavansa ympäristöä merkittävästi, että sillä voisi olla vaikutusta kilpailukykyyn.

5.4.3 Kemikaali-, ympäristö-, jäte- ja ympäristönsuojelulakien tuntemus

Hämmästyttävää on, että kolme yritysjohtajaa ilmoittaa, ettei tunne lakeja ollenkaan. Näissä laeissa on jokaiselle yritykselle kohtia, joita jokaisen yrityksen on noudatettava. On toki mahdollista, että ulkopuolinen konsultti esimerkiksi on nämä seikat yrityksen osalta selvittänyt. Yrityksen johdon olisi kuitenkin hyvä jollakin tasolla laittaa tuntee, jotta yritys voisi täyttää lakien vaatimukset. Kohdeyrityksistä osa on kuitenkin melko suuria ja monet aiheuttavat varmasti suuriakin vaikutuksia ympäristölle. Tähän suhteutettuna lakien tuntemus olisi yrityksille tärkeää. Hyvin tai melko hyvin lailla kertoo tuntevansa viisi vastaajaa. Jonkinmoinen tuntemus laista on kuitenkin 18 yrityksellä, joka on hyvinkin minimitaso, joka tässä asiassa tulisi yrityksillä olla.

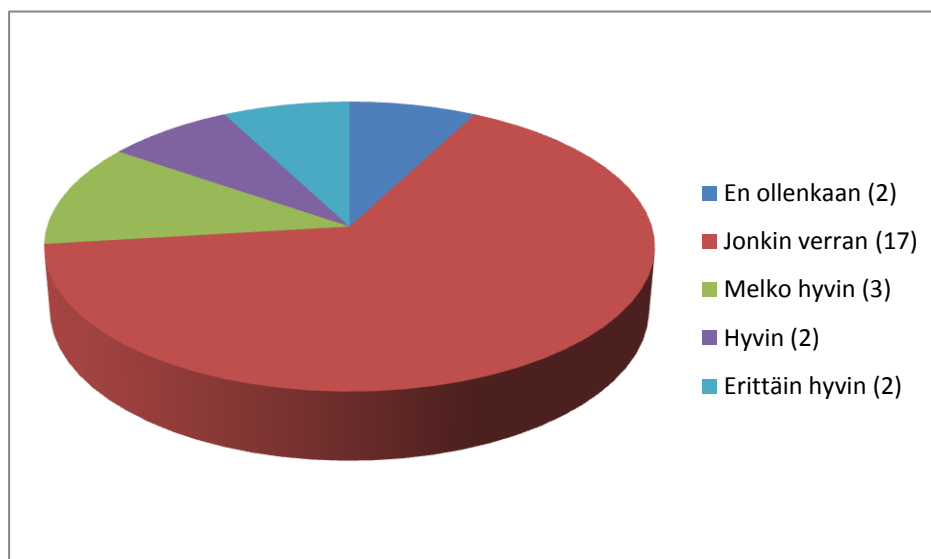
10 Kuinka hyvin yritysjohto on tutustunut kemikaali-, jäte-, ympäristönsuojelulakiin ja ympäristölakiin

Kysymykseen vastanneista kaikki, jotka eivät ole tutustuneet ollenkaan kyseisiin lakeihin, ovat miehiä. Miehistä löytyy myös kaikki lailla hyvin tai melko hyvin tuntevista. Yliopistokoulutuksen saaneista yli kolmannes tuntee lailla melko hy-

vin, muilla tasoilla tietämys on huonompaa. Lukion käyneistä yksi ei tunne lakeja ollenkaan ja toinen tuntee lait hyvin. Muualla Suomessa kaikki tuntevat nämä lait jotenkin, paremmin tuntevat löytyvät Helsingin ja Turun seuduilta. Lakia tuntemattomat ovat keskittyneet myös Helsingin ja Turun seuduille. Aivan olettamusten mukaan kaikki, jotka eivät tunne näitä lakeja ollenkaan, sijoittuvat pienimpiin yrityksiin. Näistä yrityksistä tosin löytyy myös liki kaikki lakeja paremmin tuntevat. Myös suurimmista yrityksistä puolessa lait tunnetaan paremmin. Ollenkaan lakeihin tutustuneet sijoittuvat kaikki jälleenmyyntiä harjoittaviin yrityksiin, kun taas suurin osa paremmin tuntevista harjoittaa myös muuta toimintaa. Ketjuihin kuuluvat yritykset tuntevat kaikki lakeja ainakin jonkin verran, lakeja tuntemattomat lukeutuvat taas ketjuihin kuulumattomiin yrityksiin.

5.4.4 Kestävän kehityksen periaatteiden tuntemus

Kestävän kehityksen periaatteet näyttävät olevan venealalla hyvin hallussa tai ainakin huomattavasti paremmin kuin muu ympäristöasioihin liittyvä tietämys. Vain kahdessa yrityksessä periaatteita ei tunneta ollenkaan. Jonkin verran tuntemusta löytyy yli puolelta yrityksistä. Melko hyvin tai paremmin tuntevia on seitsemän. Kaksi vastaajaa kertoo tuntevansa kestävän kehityksen periaatteet erittäin hyvin.

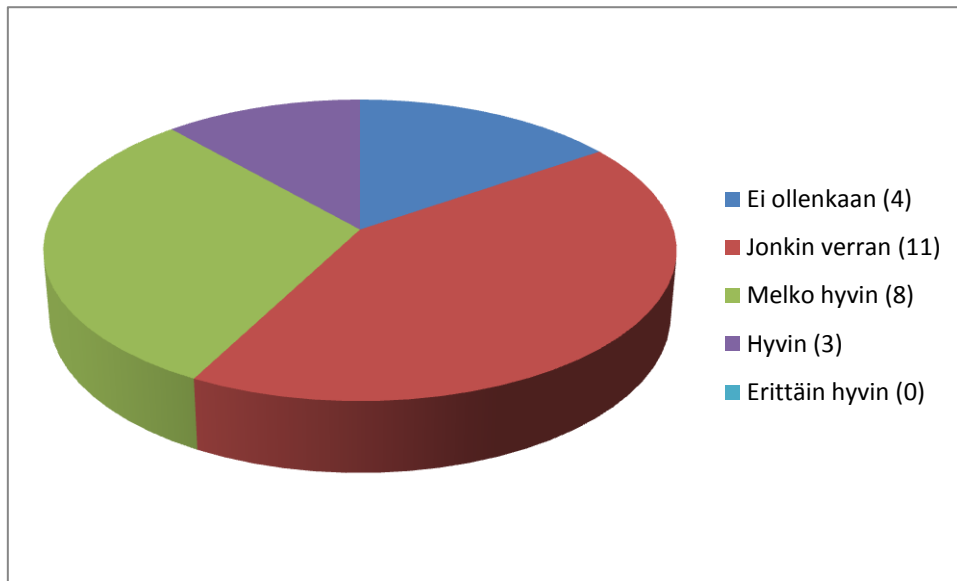

11 Kuinka hyvin tunnetaan kestävän kehityksen periaatteet

Kestävän kehityksen periaatteiden tuntemuksessa näyttäisi olevan eroja eri taustaryhmien välillä. Yrityksen sijainnilla ei näytä olevan vaikutusta tuloksiin. Yrityksistä, joita johtavat miehet, löytyvät myös kaikki ne yritykset, jotka eivät periaatteita tunne ollenkaan. Miehistä löytyy myös kaikki hyvin tai erittäin hyvin periaatteet tuntevista sekä suurin osa melko hyvin tuntevista. Vanhimmasta ikäryhmästä eli 45 - 54 -vuotiaista kaikki tuntevat kestävän kehityksen periaatteet vähintään melko hyvin. Koulutustaustoista peruskoulun ja ammatillisen peruskoulutuksen saaneet tuntevat periaatteet vain jotenkuten. Kaikki täysin ummikot tässä asiassa sijoittuvat pieniin 0 – 5 henkilön yrityksiin. Tähän taustaryhmään kuuluu tosin myös kaikki erittäin hyvin tuntevista. Jälleenmyyntiä pelkästään harjoittavat jäävät tässäkin kysymyksessä valistumattomimmiksi, sillä kaikki, jotka eivät periaatteita ollenkaan tunne, sijoittuvat tähän ryhmään. Myös jotain muuta toimintaa harjoittavat taas erottuvat parhaiten periaatteet tuntevana ryhmänä. Pelkällä venealalla tai myös muulla alalla toimimisella ei näytä olevan vaikutusta. Kaikki ketjuihin kuuluvat tuntevat periaatteet ainakin jotenkuten.

5.4.5 Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toimiminen

Odotettavasti kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toimiminen on huomommalla tasolla kuin niiden tunteminen. Kun vain kahdessa yrityksessä niitä ei tunnettu, niin neljässä niiden mukaan ei toimita ollenkaan. Tämä voi olla myös kiinni asioiden tuntemisesta. Ehkä asian paremmin tuntevat eivät koe toimivansa tarpeeksi hyvin sanoakseen, että niin tekevät. Erikoista vastauksissa on erityisesti se, että vain seitsemän yritystä sanoo tuntevansa kestävän kehityksen periaatteet vähintään melko hyvin, kun taas 11 yritystä ilmoittaa toimivansa periaatteiden mukaan melko hyvin. Tässä kohtaa on hyvin suuri ristiriita: miten toimitaan jonkin asian mukaisesti, jollei sitä tunneta. Tosin jos tuntee asian jonkin verran, voi suhteessa tietämykseensä toimia erittäin hyvinkin. Tämä voi olla myös omantunnon kysymys. Kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen näyttää kuitenkin olevan melko hyvällä mallilla, ainakin suhteessa muuhun ympäristöasioiden hoitoon alalla.

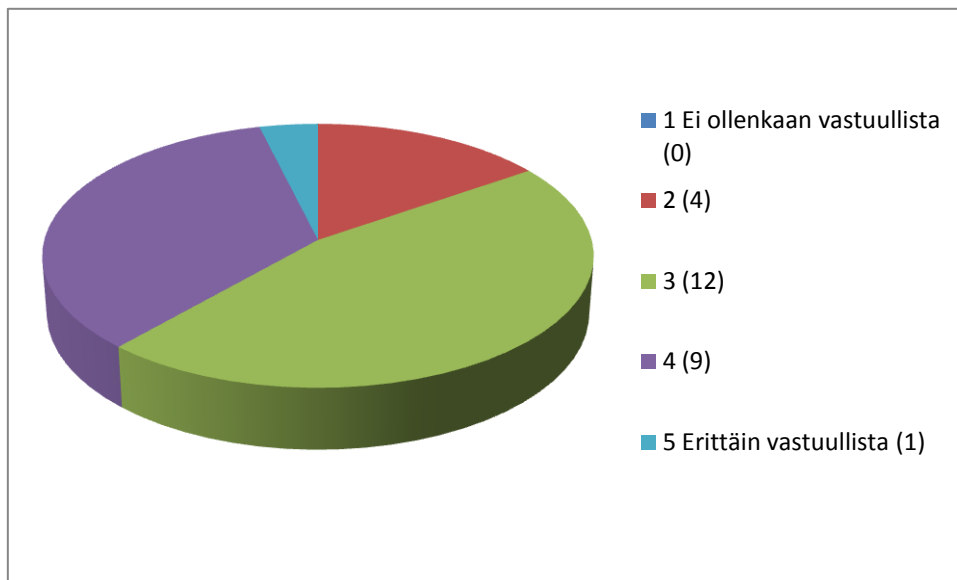

12 Kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toimiminen

Kuten myös periaatteiden tuntemuksen kohdalla, myöskään niiden noudattamisessa ei näytä olevan merkitystä sillä, missä yritys sijaitsee. Tässäkin kohdassa miehistä löytyy ainoat, jotka eivät periaatteita ollenkaan noudata. Kuten oli myös periaatteiden tuntemuksen osalla, myös niiden noudattamisessa vanhin ikäryhmä tekee sen vähintään melko hyvin joka yrityksessä. Periaatteiden tuntemuksesta poiketen yliopistokoulutuksen saaneista peräti kaksi ilmoittaa, ettei periaatteita noudateta ollenkaan. Tästä koulutusryhmästä löytyvät silti myös kaikki hyvin kestävän kehityksen periaatteita noudattavista. Pelkän peruskoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen saaneista kaikki ilmoittavat noudattavansa kestävän kehityksen periaatteita vähintään jotenkin. Suurista yli 21 henkilön yrityksistä kaikki ilmoittavat noudattavansa periaatteita vähintään melko hyvin. Kaikki, jotka eivät noudata kestävän kehityksen periaatteita ollenkaan, sijoittuvat pienimpien yritysten ryhmään. Jälleenmyyntiä pelkästään harjoittaviin yrityksiin sijoittuu myös tässä kohtaa suurin osa niistä, jotka toimivat huonoimmin ympäristön kannalta. Myös muuta toimintaa harjoittavista löytyy taas suurin osa vähintään melko hyvin periaatteita noudattavista. Ketjuihin kuuluvista yksikään ei katso noudattavansa periaatteita hyvin. Suurin osa myös melko hyvin kestävän kehityksen periaatteita noudattavista sijoittuu ketjuihin kuulumattomiin yrityksiin.

5.4.6 Ympäristövastuullisuus

Ympäristövastuullisuutta arvioitiin numeroasteikolla 1 – 5, jossa 1 vastaa vaihtoehtoa ei ollenkaan vastuullista ja 5 vastaa vaihtoehtoa erittäin vastuullista. Kaikki yritykset katsovat oman toimintansa ympäristövastuullisuuden vähintään kakkosen arvoiseksi. Suurin osa on asettanut oman ympäristövastuullisuutensa tasolle kolme, mikä olikin hyvin odotettavaa. Usein omaa toimintaa arvioidaan keskiarvoiksi. Neljän arvoiseksi arvioi oman toimintansa myös huomattava osa vastanneista eli yhdeksän. Erittäin vastuulliseen toimintaan kykenee mielestään yksi vastaajista. Tästä voidaan päätellä venealan yritysten toimivan omasta mielestään kohtuullisen vastuullisella tasolla.

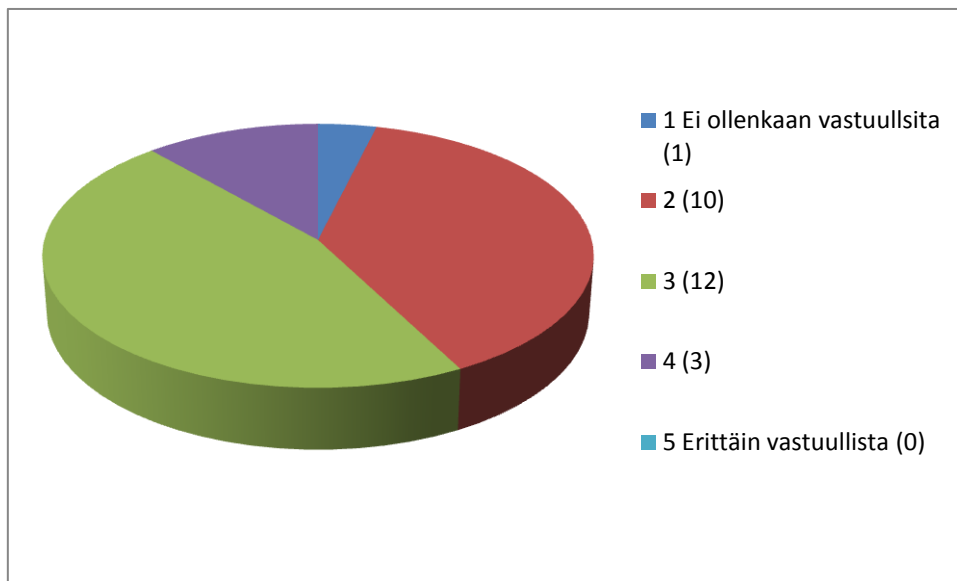

13 Kuinka vastuullista yrityksen toiminta on

Kriittisin omaa toimintaansa kohtaan on nuorin vastaajaryhmä, kun taas vanhimmasta vastaajaryhmästä oman toimintansa arvioi vähintään nelosen arvoiseksi jokainen. Koulutustaustaltaan ainoan erittäin vastuullisen arvosanan toiminnalleen antaa pelkän peruskoulun suorittanut yritysjohtaja. Sekä jälleenyntiä että huoltoa harjoittavat yritykset arvioivat oman toimintansa hieman positiivisemmin ympäristövastuun alueella kuin muut. Muuten taustaryhmillä ei näytä olevan vaikutusta tässä kysymyksessä.

5.4.7 Alan ympäristövastuullisuus

Aivan odotusten mukaan koko alan ympäristövastuullisuus arvioidaan huomommaksi kuin oman yrityksen ympäristövastuullisuus. Käytännössä tässäkin kohtaa suurin osa vastauksista sijoittuu siihen keskiarvioon, kolmonen ollessa edelleen yleisin vastaus. Toiseksi yleisin on nelosen sijaan kaksi. Erittäin vastuulliseksi alaa ei katso yksikään vastaajista.

14 Arvio koko alan vastuullisuudesta

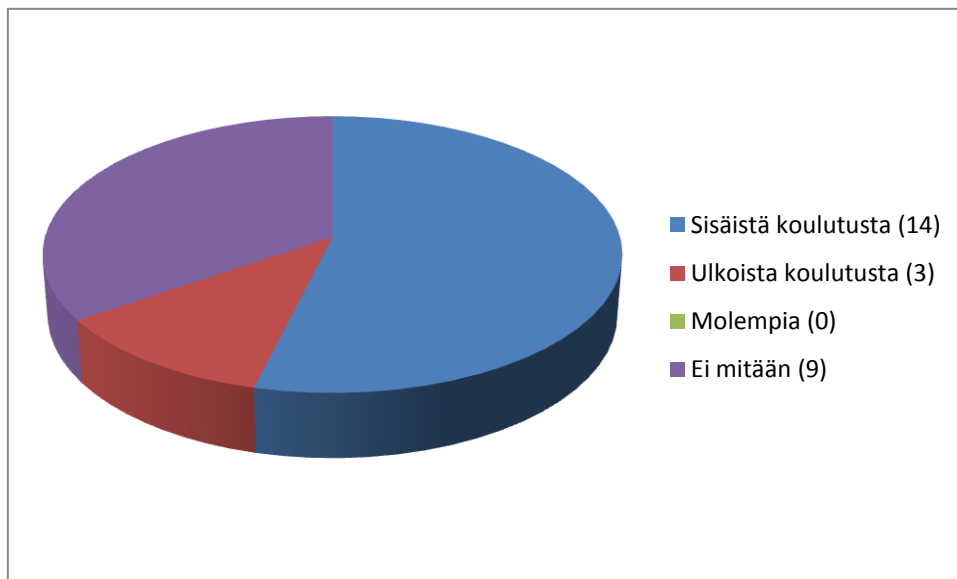
Taustatekijöillä näyttää olevan paljonkin vaikutusta vastauksiin tässä asiassa. Miesten mielipiteistä löytyy kaikki ääripäiden vastaukset, miehet ovat myös naisia positiivisempia asian suhteen. Ikäryhmittäin tarkasteltaessa näyttää olevan niin, että positiivisuus alan ympäristövastuullisuuden suhteen paranee ikäryhmittäin. Sijainnin osalta Helsinkiin sijoittuvien yritysten mielestä tässä kohtaa on eniten parannettavaa venealalla. Kuntien koon mukaan vastauksia tarkasteltaessa negatiivisimmin alansa ympäristövastuullisuuteen suhtautuvat pienissä kunnissa sijaitsevat yritykset. Yritysten koon mukaan taas pienimmät kunnat ovat huomattavasti positiivisempia asian suhteen kuin suurissa yrityksissä. Aiemmissakin kysymyksissä jo heikompaan tietämystä ympäristöasioissa ilmentäneet jälleenmyyntiä harjoittavat yritykset uskovat alansa ympäristövastuullisemmaksi kuin muut. Myös muuta toimintaa harjoittavat arvioivat ympäristövastuullisuuden keskivertoa negatiivisemmaksi. Ketjuun kuuluvien ja kuu-

lumattomien vertailussa ketjuihin kuuluvat arvioivat alansa vähemmän ympäristövastuulliseksi kuin ketjuihin kuulumattomat.

5.5 Koulutus

5.5.1 Henkilöstön koulutus ympäristöasioissa

Suurimmassa osassa yrityksistä on henkilöstölle järjestetty koulutusta ympäristöasioissa. Koulutus on ollut sisäistä koulutusta suurimmassa osassa yrityksistä 14:ssä. Peräti yhdeksässä yrityksessä ei kuitenkaan ole järjestetty ollenkaan koulutusta ympäristöasioissa henkilöstölle. Ihmisillähän toki on suurimmalla osalla jotakin tietoa näistä asioista jo valmiiksi. Jonkin näköinen opastus miten yrityksessä toimitaan, olisi syytä järjestää, esimerkiksi osana normaalia työhön perehdyttämistä.

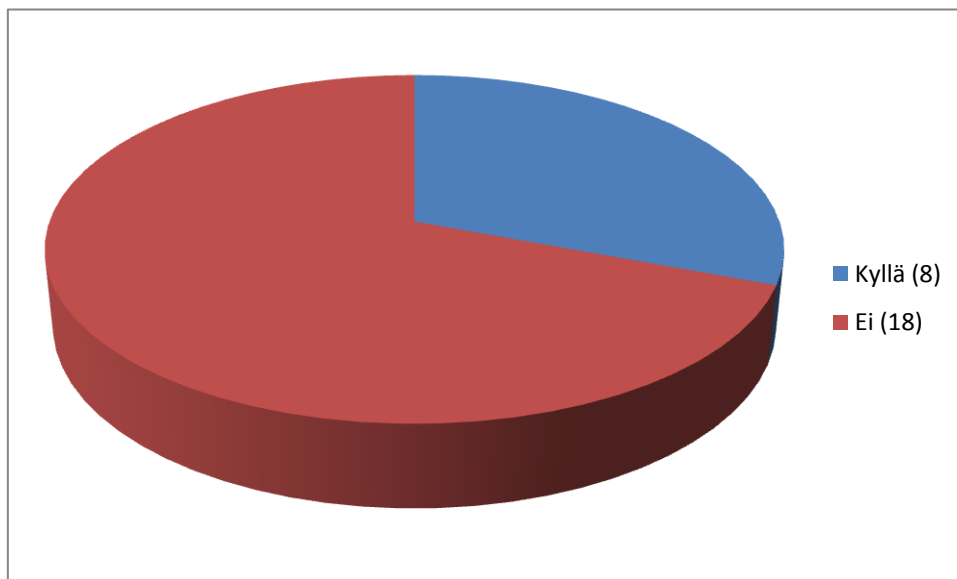
15 Henkilöstön saama koulutus

Eri taustatekijät ovat tässäkin kohdassa merkittäviä. Kaikki ulkoista koulutusta käyttäneet yritykset ovat miesten johtamia. Naisten johtamissa yrityksissä koulutuksen käyttö on muutenkin vähäisempää. Ikäryhmistä alle 44-vuotiaat ovat järjestäneet innokkaammin koulutusta henkilöstölleen. Alemmilla koulutustasoilla on suosittu enemmän sisäistä koulutusta, kun taas yliopiston käyneet

suosivat ulkopuolista koulusta. Yliopiston käyneet ovat järjestäneet ryhmistä myös heikoimmin koulutusta. Kunnan sijainnilla ei tässä kohtaa ole merkitystä, mutta suuremmissa kunnissa on käytetty enemmän ulkoista koulutusta. Suurissa kunnissa on oletettavasti helpoimmin tarjolla ulkopuolista koulutusta. Yrityskokoa tarkasteltaessa isommat yli 5 henkilön yritykset ovat yhtä lukuun ottamatta kaikki hoitaneet koulutuksen sisäisesti. Pienistä taas löytyy kaikki ulkopuolista koulutusta suosivat, mutta liki puolet ei ole koulutusta hoitanut ollenkaan. Jälleenmyynti on jälleen tämänkin kysymyksen vastausten perusteella selvästi huonoimmin ympäristöasioistaan huolehtiva ryhmä. Ketjuihin kuuluvat ovat kaikki hoitaneet koulutuksen sisäisesti. Ketjuihin kuulumattomista jopa liki puolet ei ole antanut henkilöstölleen minkäänlaista koulutusta.

5.5.2 Ulkopuolisen koulutuksen tarve

Kahdeksan vastaajista ilmoittaa, että ulkopuoliselle koulutukselle olisi käyttöä. Luku voisi tietysti olla myös suurempi, mutta positiivista on se, että ulkopuoliselle koulutukselle ylipäätään nähdään tarvetta. Lopulta tämä vastaa kuitenkin vain alle kolmasosaa koko alasta.

16 Tarvetta ulkopuoliselle koulutukselle

Miehet eivät pidä koulutusta aivan yhtä tarpeellisena kuin naiset, hieman alle puolet miehistä näkisi tarvetta ulkopuoliselle koulutukselle. Ikäryhmistä vanhin, 55 – 64-vuotiaiden ryhmä, ei katso ulkopuolista koulutusta ollenkaan tarpeelli-

seksi. Koulutusasteista alemman koulutuksen saaneet katsovat, että ulkopuoliselle koulutukselle olisi enemmän tarvetta. Yliopistokoulutuksen saaneet taas ovat kaikkein pessimistisimpiä asian suhteen. Sijainnin perusteella muualle Suomeen sijoittuvat yritykset eivät näe tarvetta ulkopuoliselle koulutukselle ollenkaan. Turun seudulla näyttäisi olevan eniten tarvetta koulutukselle, sillä sinne sijoittuvista yrityksistä puolet kaipaisi koulutusta ympäristöasioissa. Yli viiden hengen yrityksistä selvästi yli puolet on halukkaita ulkopuoliseen koulutukseen. Sen sijaan pienissä, alle viiden hengen yrityksissä tarvetta nähdään alle kolmanneksen osalta. Myös ketjuun kuulumisella näyttää olevan vaikutusta vastauksiin. Ketjuihin kuuluvista puolet ilmoittaa tarvetta ulkopuoliseen koulutukseen ympäristöasioissa löytyvän.

5.6 Kokonaisuus yksittäisistä vastauksista

Yleiskuva yksittäisistä vastauksista on, että joko yrityksen ympäristöasioiden hoitaminen on hyvin kokonaisvaltaista tai niitä ei hoideta ollenkaan. Suurin osa kysymysten positiivisista vastauksista ympäristön kannalta tuli samoilta vastaajilta. Poikkeuksellisia kohtia tästä ovat ympäristöjärjestelmien käyttö, ja ympäristötavoitteiden ja -päämäärien asettaminen.

Jotkut yritykset, joilla on käytössään ympäristöjärjestelmät, eivät ole hoitaneet muita kysytyjä ympäristöasioita. Tämä on ristiriitainen asia, sillä monet kysytyt asiat kuuluvat osina ympäristöjärjestelmiin. Tosin koska yrityksillä oli käytössään omia ympäristöjärjestelmiä, niiden sisällöstä ei ole tietoa. Oletettavaa olisi, että ympäristöjärjestelmien käyttäminen tarkoittaisi kokonaisvaltaista huolehtimista ympäristöasioista.

Yritykset myös ilmoittivat asettaneensa tavoitteita ja päämääriä ympäristöasioissa, vaikka muuten ympäristöasioista ei huolehdittu. Tavoitteeksi voidaan tietysti asettaa esimerkiksi, että tehdään ympäristötilannekartoitus. Yleisesti ympäristötavoitteita ja päämääriä asetetaan yritykselle tehdyn ympäristökartoituksen jälkeen. Tavoitteiden asettelu kuuluu myös osaksi ympäristöjärjestelmiä.

Venealalla näyttää olevan vielä paljon tekemistä aivan ympäristöasioiden perustekijöissä. Nämä eivät vaadi yritykseltä suuria ponnistuksia ja tuovat jo huomattavia tuloksia. Kun pienet asiat saadaan kuntoon, eivät isommat enää ole niin mahdottomia. Huomion kiinnittämisen ympäristöasioihin ei tarvitse kuitenkaan välttämättä olla suuria tekoja. Pienellä panostuksella perusasioihin saadaan ympäristöasiat paljon paremmalle mallille. Perusympäristöasioiden hoitaminen on yritykselle lisäksi taloudellisesti kannattavaa. Perusasioilla tässä kohtaa tarkoitan, että yritys on määritellyt omalta kohdaltaan tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja päämäärät niille. Vielä ennen tätä olisi tehtävä ympäristökartoitus, josta nämä määrittäykset voidaan tehdä. Tämän pohjalta yritys voi vaikuttaa materiaalivirtoihinsa, joista taloudellinen hyöty saadaan. Taloudellista hyötyä voidaan saavuttaa myös kilpailuedun kautta. Taloudellisia menoja voi aiheutua lakien ja määräysten rikkomisesta. Ympäristövahingot esimerkiksi pystytään ehkäisemään ympäristökartoituksella, taloudellista hyötyä siis sekin.

5.7 Koulutuksen tarve

Yksi tutkimuksen tavoitteista oli selvittää, olisiko alalla tarvetta juuri sille kohdistetulle koulutukselle ympäristöasioissa. Kyselyyn vastanneista kolme oli käyttänyt ulkopuolista koulutusta ja kahdeksan näkisi sille tarvetta. Kun vastausaktiivisuus vastasi noin neljännestä yrityksistä koko alalla, koulutustarvetta näkisi siis arviolta 30 yritystä. Ryhmä on sen kokoinen, että sille olisi jo järkevää koulutus järjestää.

Koulutus voitaisiin järjestää yksittäisenä tapahtumana yrityksiensä johdolle, jolloin he kantaisivat vastuun oman henkilöstönsä koulutuksesta. Tällaisessa tapauksessa koulutus täytyisi pitää hyvin yleisellä tasolla. Venealan toimijat ovat kuitenkin hyvin samanlaisia, ja juuri alalle suunnattu koulutus palvelisi melko hyvin koko joukkoa. Tällainen koulutus tulisi myös yrityksen kannalta halvemmaksi toteuttaa.

Toinen vaihtoehto koulutukselle olisi käydä yritykset yksittäin läpi, jolloin koulutusta voitaisiin soveltaa paremmin juuri tähän yritykseen sopivaksi. Koulutus luultavasti tavoittaisi paremmin koko henkilöstön, mutta olisi yritykselle hieman kalliimpi toteuttaa.

Vaikka yritykset näkevät tarvetta ulkopuoliselle koulutukselle, on toinen asia, ollaanko siitä valmiita maksamaan ja minkä verran. Mikäli maksavia yrityksiä olisi aiemmin mainittu 30, eivät yritysکوhtaiset maksut kasvaisi niin suuriksi. Tarkempia laskelmia tekemättä näkisin, että koulutusta kannattaa järjestää. Ensiksi tulisi kuitenkin selvittää yritysten halukkuutta maksaa palvelusta. Tarvetta koulutukselle ainakin näyttää olevan. Yksittäinen seminaarityyppinen ratkaisu voisi houkuttaa ainakin pienempiä yrityksiä paremmin. Venealalla toimivat yritykset ovat pääasiassa juuri näitä pieniä yrityksiä. Koulutusta rakennettaessa olisi myös hyvä selvittää mistä asiasta yritykset ovat erityisesti kiinnostuneita. Ympäristöasiat ovat lopulta hyvin laaja alue.

6 Yhteenveto

Kuten oma aikaisempi kokemukseni jo kertoi, venealalla on vielä paljon tekemistä ympäristöasioiden osalta. Vastauksien lisäksi saamani palaute tarjosi syiksi muun muassa alan miehisyyttä. Tämä väite pitää ehkä osittain paikkansa. Mutta kuten kyselyssä kävi ilmi, asia ei ole aivan näin mustavalkoinen. Selvitystä ei myöskään löytynyt minkään yksittäisen taustatekijän osalta.

Syitä voisi mielestäni etsiä kasvavan venealan lyhytikäisyydestä. Veneilyä on harrastettu läpi ajanlaskun, mutta se on kaupallistunut vasta aivan viime vuosin. Verrattaessa vaikka autoilun kaupallisuuteen on veneily vielä lapsenkengissä.

Veneala on myös melko pieni ala, eikä sen ympäristöasioihin ole kiinnitetty yleisessä keskustelussa niin paljon huomiota. Veneilyä myös pidetään yleisesti hyvin puhtaana, vaikka samalla tiedetään veneiden rakentamisessa käytettävien kemikaalien vaarallisuus. Näiden kemikaalien lisäksi myös öljyt ja akut

ovat osa huoltoa harjoittavien yritysten toimintaa. Näiden asioiden lisäksi yritysten toiminnassa on läsnä, samat ympäristöasiat, jotka koskettavat myös muiden alojen toimijoita. Näin ollen venealalla tulisi kiinnittää ympäristöasioihin entistä paremmin huomiota.

Koko veneala on melko pieni ala, niin myös alalla toimivat yritykset ovat melko pieniä. Pienet yritykset katsovat helposti, ettei niiden toiminnalla ole vaikutusta ympäristöön. Pienen veneitä myyvän yrityksen vaikutukset eivät toki olekaan yhtä isoja kuin ison veneitä valmistavan yrityksen, mutta jokainen yritys pystyy omalla toiminnallaan vaikuttamaan ympäristöön. Pienet yritykset yhdessä muodostavat ison tekijän, jolla on huomattavaa merkitystä ympäristöön.

Tämän tyyppinen tutkimus jää hyvin pinnalliseksi, mutta tarkoitus olikin selvittää vain yleistä tilannetta alalla. Mahdollisia jatkotutkimusten kohteita voisi olla yksittäisen yrityksen ympäristöjärjestelmän käynnistäminen. Myös ihan ympäristökartoituksen tekeminen ja jokapäiväiseen toiminnan tason parantaminen yhden yrityksen osalta voisi olla jatkossa työn aihe, ja koska kiinnostusta koulutukselle näyttäisi olevan, voisi alalle kehittää oman ympäristöohjeistuksen tai kokonaisen koulutuksen. Asiaa olisi hyvä tutkia enemmän, jotta todelliset tarpeet kävisivät ilmi.

Lähteet:

Heikkilä, Tarja. 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hirsjärvi, S, Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hoffren, Jukka. 1994. Ympäristötaloustieteen perusteet. Tampere: Gaudeamus.

Kurki, Hannu. 1999. Ympäristöraportointi ja ekotase – terävyyttä raportointiin. Helsinki: Oy Edita Ab.

Könnölä, Totti & Rinne, Pasi. 2001. Elinehtona eettisyys, Vastuullinen liiketoiminta kilpailuetuna. Tampere: Kauppakaari.

Lumijärvi, Alekski & Kela Leena. 2000. Pienen yrityksen ympäristöjärjestelmäopas. Vantaa: Metalliteollisuuden Kustannus Oy.

Niskala, Mikael & Tarna, Kaisa. 2003. Yhteiskuntavastuun raportointi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Niskala, Mikael & Mätäsaho, Risto. 1996. Ympäristölaskentatoimi. Rovaniemi: WSOY

Peltomäki, Mikko & Kamppinen, Matti. 1995. Yrity maailma ja ympäristökysymys, SYKESARJA A 7. Turku: Turun yliopisto, Satakunnan ympäristötutkimuskeskus.

Vauhkonen, Päivi, Vastuullisuus muuttuvassa toimintaympäristössä. Teoksessa: Vauhkonen Päivi (toim.) Liiketoiminnan vastuullisuus – Minkä väristä se on? Johtamistaidon Opisto JTO 2007.

Viitala, Riitta & Jylhä, Ella ja Edita Publishing Oy. 2004. Menestyvä yritys, Liiketoimintaosaamisen perusteet. Helsinki: Edita Prima Oy.

http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/DB6C9DEA-E315-4466-9CDD-2946E717A3D9/4239/G3_Guidelines_FIN_Update_200510.pdf

Liite 1 TAUSTARYHMÄTAULUKKO

Sukupuoli:	Mies	24
	Nainen	2
Ikä:	25-34	3
	35-44	7
	45-54	13
	55-64	2
Koulutus:	Peruskoulu	1
	Ammattikoulu/opisto	8
	Lukio	2
	Ammattikorkeakoulu	5
	Yliopisto	8
Alue:	Helsinki	15
	Turku	6
	Muu Suomi	5
Asukasmäärä:	0-15000	4
	16000-30000	2
	31000-90000	3
	91000-150000	1
	150000-	15
Henkilöstön määrä:	0-5	19
	6-10	1
	11-15	2
	16-20	1
	21-	2
Harjoittaa:	Jälleenmyynti	9
	Jälleenmyynti ja huolto	9
	muu	8
Veneala/myös muuta:	veneala	13
	myös jotain muuta	13
Ketjuun:	kyllä	4
	ei	22

Liite 2 SAATEKIRJE

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

SAATE

Tekniikan yksikkö

Venealan koulutusohjelma

26.8.2011

Arvoisa venealan toimija

Olen Kymenlaakson ammattikorkeakoulun venealan opiskelija. Teen opintoihin kuuluvaa opinnäytetyötä veneiden jälleenmyyntiä ja huoltoa harjoittavien yritysten ympäristöasioista. Tarkoituksena on kartoittaa miten ympäristöasiat yrityksissä huomioidaan tällä hetkellä, ja onko tarvetta juuri venealalle suunnatulle koulutukselle. Pyrkimys on myös selvittää miten taustatekijät vaikuttavat yrityksen aktiivisuuteen ympäristöasioissa. Tutkimuksen toimeksiantaja on Kymi Technology. Vastaamalla kyselyyn voitte auttaa räätälöimään juuri venealalle kohdistettua ympäristökoulutusta ja tiedonantoa. Samalla annatte arvokasta apua opinnäytetyöni onnistumisessa. Vastaaminen käy helpolla valitsemalla sopiva vaihtoehto pudotusvalikosta, aikaa vastaamiseen kuluu noin viisi minuuttia.

Osoitetietonne on saatu Finnboatin jäsenrekisteristä. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisina. Tulokset tullaan julkistamaan ainoastaan kokonaistuloksina, joten yhdenkään yksittäisen vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksista. Toivon että vastaajana toimisi liikkeestä vastaava henkilö.

Pyydän Teitä palauttamaan oheisen lomakkeen täytettynä viimeistään 12.9.2011, sähköpostiosoitteeseen juha.lehto@student.kyamk.fi

Jos haluatte lisätietoja tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä yllä olevaan sähköpostiosoitteeseen tai soittaa alla olevaan numeroon. Vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Kiitos etukäteen vastauksistanne!

Juha Lehto

040 7177436

Liite 3 KYSYMYSLOMAKE

Venealan toimijoita koskeva kysely

Arvoisa vastaanottaja, tutkimuksemme onnistumiselle on tärkeää, että pyrkisitte vastaamaan kaikkiin kysymyksiin. Vastatkaa kysymyksiin valitsemalla sopiva vaihtoehto pudotusvalikosta. Pudotusvalikko aukeaa klikkaamalla ”Valitse kohde” tekstiä, ja tämän jälkeen ilmestyvää nuolta. Vastaamiseen kuluu aikaa noin viisi minuuttia.

Yleisesti

Oletteko tehneet ympäristötilannekartoituksen?

- Kyllä
- Ei

Oletteko määrittäneet yrityksen kannalta tärkeimmät ympäristönäkökohdat ja vaikutukset?

- Kyllä
- Ei

Laaditteko ympäristöraportteja?

- Kyllä
- Ei

Kuinka pitkään olette laatineet ympäristöraportteja?

- Kyllä
- Ei

Oletteko asettaneet tavoitteita tai päämääriä ympäristöasioissa?

- 1-2 vuotta
- 3-4 vuotta
- 5-6 vuotta
- 7-10 vuotta
- 10-20 vuotta
- Yli 20 vuotta

Ympäristöjärjestelmät

Onko Teillä käytössä jokin ympäristöjärjestelmä (kuten EMAS, ISO- Standardi 14001, GRI)?

- EMAS
- ISO- Standardi 14001
- GRI
- Jokin muu

Kuinka pitkään olette käyttäneet sitä?

- 1-2 vuotta
- 3-4 vuotta
- 5-6 vuotta
- 7-8 vuotta
- 9-10 vuotta
- Yli 11 vuotta

Ovatko edellä mainitut järjestelmät Teille entuudestaan tuttuja?

- Ei yksikään
- 1
- 2
- 3

Käytättekö ulkopuolista auditoijaa?

- Kyllä
- Ei

Yrityksenne toiminta

Julkaisetteko ympäristötilinpäätöksen?

- Kyllä
- Ei

Miten paljon ekologisuus voisi parantaa kilpailukykyänne?

- Ei yhtään
- Parantaisi jonkin verran
- Parantaisi selvästi
- Parantaisi erittäin paljon

Oletteko tutustunut Kemikaali-, Jäte-, Ympäristönsuojelu-, Ympäristölakiin?

- En ollenkaan
- Jonkin verran
- Melko hyvin
- Hyvin
- Erittäin hyvin

Miten hyvin mielestänne tunnette kestävän kehityksen periaatteet?

- En ollenkaan
- Jonkin verran
- Melko hyvin
- Hyvin
- Erittäin hyvin

Kuinka hyvin yrityksenne noudattaa kestävän kehityksen periaatteita?

- Ei ollenkaan
- Jonkin verran
- Melko hyvin
- Hyvin
- Erittäin hyvin

Kuinka ympäristövastuullista toimintanne on?

- 1 Ei ollenkaan vastuullista
- 2
- 3
- 4
- 5 Erittäin vastuullista

Miten arvioisitte koko alanne ympäristövastuullisuutta?

- 1 Ei ollenkaan vastuullista
- 2
- 3
- 4

- 5 Erittäin vastuullista

Koulutus

Onko henkilöstönne saanut koulutusta ympäristöasioissa?

- Sisäistä koulutusta
- Ulkoista koulutusta
- Molempia

Olisiko Teillä tarvetta ulkopuoliselle koulutukselle ympäristöasioissa?

- Kyllä
- Ei

Taustatietoja tilastollista käsittelyä varten

Sukupuoli:

- Mies
- Nainen

Ikä:

- 15-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65-

Ylin suorittamanne koulutus:

- Peruskoulu
- Ammattikoulu/opisto
- Lukio
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto

Maakunta jossa yritys sijaitsee:

- Ahvenanmaa
- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kainuu
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Lappi
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa
- Pohjois-Karjala
- Pohjois- Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta

- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

Kunnan asukasmäärä:

- 0-15000
- 16000-30000
- 31000-90000
- 91000-150000
- 151000-

Yrityksen henkilöstön määrä:

- 0-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- 21-

Harjoitatteko:

- Jälleenmyyntiä
- Huoltoa
- Jälleenmyyntiä ja huoltoa

Toimiiko yrityksenne pelkästään venealalla, vai sisältyykö toimenkuvaanne myös jotain muuta kuten pienkoneita:

- Venealalla
- Myös jollain muulla

Kuulutteko johonkin ketjuun:

- Kyllä
- Ei

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ!